

Hanna-Leena Niiranen

Opetussuunnitelman kehittämistyö vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentavaan koulutukseen

- kohti itsenäisempää elämää

Tekijä(t) Otsikko	Hanna-Leena Niiranen Opetussuunnitelman kehittämistyö vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentavaan koulutukseen - kohti itsenäisempää elämää
Sivumäärä Aika	54 sivua + 1 liitettä 18.12.2010
Tutkinto	Toimintaterapeutti yamk
Koulutusohjelma	Kuntoutuksen koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Kuntoutus
Ohjaaja(t)	Yliopettaja Salla Sipari Lehtori Anita Näslindh-Ylispangar
<p>Helsingin Diakoniaopiston ja Rinnekoti-Säätiön yhteistyöprojektina aloitettiin tammikuussa 2010 Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus AUKI kuudelle vaikeimmin kehitysvammaisille autistisille, jotka asuivat Rinnekodin Lehmuskumpu ja Autismi vaaka -hoitokodeissa. Koulutus toteutettiin arkielämälähtöisesti Rinnekodissa. Tämä opinnäytetyö on osa AUKI -koulutuksen suunnittelu, kehittämis- ja toteutusprosessia.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä ja miten vaikeasti kehitysvammaisille autistisille opiskelijoille pitäisi opettaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa. Tutkimuksellisenä lähestymistapana oli laadullinen tutkimus. Tutkimusaineisto kerättiin kahden ryhmähaastattelun avulla. Toinen ryhmä oli valittu pedagogisen osaamisen vuoksi ja toinen ryhmä oli AUKI -koulutuksen ohjausryhmä. Ryhmähaastattelut analysoitiin erillisinä aineistolähtöisen sisällön analyysiä käyttäen. Ryhmähaastatteluiden tulokset yhdistettiin yhteisiksi tuloksiksi. Tuloksien avulla kuvataan vaikeasti kehitysvammaisten autistien työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan ja kuntouttavan opetuksen opetussuunnitelmaa.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella vaikeasti kehitysvammaisille autisteille pitäisi opettaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa seuraavia asioita: kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitoja, tarkoituksenmukaista käyttäytymistä, toimimista ja liikumista arjen eri ympäristöissä, arjen sujumista lisääviä työtehtäviä ja työskentelytaitoja, minä aktiivisena toimijana ja ihmisenä omassa elämässäni ja arkielämän taidot ja –toiminnot. Tutkimuksen tulokset ovat peilattavissa valmentavan ja kuntouttavan opetussuunnitelman opintokokonaisuuksiin. Vaikeasti kehitysvammaisia autistisia pitäisi opettaa seuraavin keinoin: yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti tähdäten tulevaisuuteen, vahvistamalla opiskelijan toimintakykyä sekä lisäten hänen elämän laatua ja hyvinvointia, strukturoimalla ja jäsentämällä opiskelijan opetusta ja toimimista kaikissa arjen eri ympäristöissä, ohjaamalla opiskelijaa selkeästi, positiivisesti ja kärsivällisesti sekä mahdollistaen onnistumisen kokemuksen ja arkielämästä yhteistyössä tasavertaisesti keskustellen opiskelijan lähiverkoston kanssa.</p> <p>Valmentavan opetussuunnitelman opintokokonaisuudet antavat reunaehdot sille, mitä oppiaineita opintoihin kuuluu. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että riippuen opetusryhmästä ja opiskelijoiden yksilöllisistä oppimisen tarpeista, on opintokokonaisuuksien painotus erilainen. Autismikuntoutuksen periaatteiden mukautettu käyttö ja opetussuunnitelman yhteinen osa opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa antaa välineitä siihen, miten pitäisi opettaa. Tämä opinnäytetyö kuvaa havainnollistaen vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentavan koulutuksen erityispiirteitä ja toteutusta.</p>	
Avainsanat	Valmentava ja kuntouttava opetus, opetussuunnitelma, vaikea kehitysvamma, autismi

Author(s) Title Number of Pages Date	Hanna-Leena Niiranen Developing Curriculum for Special Vocational Education for Students with Severe Intellectual Disability and Autism 54 pages + 1 appendices 18 December 2010
Degree	Master of Health Care
Degree Programme	Rehabilitation
Specialisation	Rehabilitation
Instructor(s)	Salla Sipari, senior lecturer Anita Näslindh-Ylispangar, lecturer
<p>In January 2010 Helsinki Diakonia Institute and Rinnekoti Foundation started a collaboration project called AUKI. AUKI is a special vocational training education for six students with severe intellectual disability with autism. This research is part of the AUKI education design, development and implementation process.</p> <p>The purpose of this research was to examine what should be taught to students with severe intellectual disabilities with autism in a special vocational training education and how they should be taught. The research was conducted by interviewing two professional groups. The interview material was analysed by using qualitative database. The outcome of the interviews of these two groups was combined in the end of the analysis process.</p> <p>On the grounds of the research results, the students should be taught communication skills, behavior on different situations in life, work tasks and skills, active participation in daily life and activities. The emphasis should be on concentration on the future of these students, strengthening the students' activity levels and improving their quality of life and well-being. Also, the structure in daily living, clear structure and positive instructions to the students and open collaboration and discussion with people who work with the students are important.</p> <p>The final outcome of the research is that depending on the student group, the emphasis of the study modules is different. The use of adapted autism rehabilitation interventions and Diakonia institute curriculum give tools for teachings students with special needs. This study describes the special characteristics and education of students with severe intellectual disability and autism.</p>	
Keywords	special vocational training program, curriculum, severe intellectual disability, autism

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Valmentava ja kuntouttava koulutus Helsingin Diakoniaopistossa	4
2.1	Valmentava ja kuntouttava opetus Helsingin Diakoniaopistossa	4
2.2	Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen koulutuksen opintokokonaisuudet, valmentava II	6
3	Vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentava ja kuntouttava koulutus, AUKI	9
3.1	Vaikea älyllinen kehitysvammaisuus	9
3.2	Autismi	10
3.3	Autismikuntoutuksesta ja strukturoidusta opetuksesta	13
3.4	Vaikeasti kehitysvammaisten autistien työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava koulutus AUKI	17
3.5	AUKI -koulutuksen opiskelijat	17
4	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	19
5	Menetelmä ja toteutus	20
5.1	Menetelmänä laadullinen tutkimus	21
5.2	Ryhmähaastattelu aineiston keruumenetelmänä	21
5.3	Aineiston analyysimenetelmänä sisällön analyysi	23
6	Tutkimuksen tulokset	25
7	Päätelmiä ja tuloksien pohdintaa	38
	Lähteet	52
	Liitteet	
	Liite 1. Sisällön analyysin polku	

1 Johdanto

Nuori on valintojen edessä peruskoulun loppuessa: mihin hän suuntaa elämässään - opintojen pariin, suoraan työelämään vai pitäisikö välivuoden? Nuorella on valittavanaan laaja kirjo erilaisia työelämän aloja ja koulutusmahdollisuuksia. Nuori voi omien edellytyksien ja mielenkiintonsa mukaan hakeutua mihin vain. Miten asia on vaikeasti kehitysvammaisten autistien kohdalla? Kasken (2007: 28) mukaan osa kehitysvammaisista nuorista siirtyy perusopetuksen jälkeen ammatillisiin opintoihin, joko suoraan tai valmentavan ja kuntouttavan opetuksen kautta. Vaikeasti kehitysvammaisten autistien kohdalla tilanne on toinen. Kun peruskoulu ja oppivelvollisuus loppuvat 17-vuotiaana, ei eri valinnoille ole useinkaan mahdollisuutta. Tilanne on haasteellisempi, jos henkilö asuu laitoshuollossa.

Rinnekodissa käydyn peruskoulun loppuessa jatkosuunnitelman tekeminen opiskelijalle on haastavaa. Ei ole tarjolla vaikeasti kehitysvammaista autistista nuorta palvelevaa opiskeluvaihtoehtoa, saati työ- tai päivätoimintaa. Rinnekodin kehitysvammaisten asukkaiden on mahdollista hakeutua Helsingin Diakoniaopiston työhön ja itsenäiseen elämään valmentava II -koulutukseen, joka toteutetaan Helsingin Diakoniaopistolla Helsingissä. Koulutukseen osallistumisen edellytyksenä on, että opiskelija kykenee kulkemaan julkisilla liikennevälineillä ohjattuna tai itsenäisesti. Vaikeasti kehitysvammaiset autistit eivät tähän useinkaan kykene. Työ- ja päivätoimintoihin osallistumisen esteenä voi olla se, että nuori ei kykene toimimaan isossa ryhmässä. Lisäksi hänellä saattaa olla huomattavia vaikeuksia kommunikoinnissa, ohjauksessa olemisessa, käyttäytymisessä ja omatoimisuustaidoissa. Autistinen henkilö ei kykene välttämättä työskentelemään ilman tiivistä ja läsnä olevaa ohjausta.

Kehitysvammaisen henkilön taitoja ja toimintakykyä sekä elämänlaatua voidaan parantaa hoidon, kuntoutuksen ja opetuksen avulla (Kaski 2007:28). Usein myös peruskoulun loppuessa aktiivinen kuntoutus loppuu, koska kuntoutukselliset resurssit kohdentuvat nuorempiin lapsiin. Peruskoulun päättyessä vaikeasti kehitysvammaisen autistinen nuori jää usein tyhjän päälle: koulun strukturoitu, turvallinen ja kuntoutuksellinen arki loppuu, eikä ole mielekäästä, yksilöllistä tekemistä. Autismikirjon henkilöt tarvitsevat säännöllistä ja tarkoituksenmukaista toimintaa arjessaan, jotta opitut taidot ja toimintakyky pysyisivät yllä (Raudasoja 2006: 297).

Suomen Vammaispoliittinen ohjelma (VAMPO 2010 - 2015) kulkee teemalla "vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle". Vammaispoliittisessa ohjelmassa kehitetään konkreettisten toimenpiteiden avulla vammaisten ihmisten oikeuksia ja vapauksia yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan. Vammaispoliittisessa ohjelmassa on tavoitteena esimerkiksi vammaisten henkilöiden sosioekonomisen aseman parantaminen ja köyhyyden torjunta sekä erityispalveluiden ja tukitoimien saatavuuden ja laadun varmistaminen eri puolilla maata. (Sosiaali- ja Terveysministeriö 2010: 3-4.) Niemelän (2007: 16-20) mukaan vammaispolitiikan keskeinen asia on varmistaa vammaisille ihmisille täydet oikeudet ihmisinä ja kansalaisina joka päivässä elämässä ja yksilönä, ei vain periaatteessa. Yhteiskunnan eri toiminnoissa pitäisi paremmin ottaa huomioon kehitysvammaiset ihmiset siten, että kehitysvammaiset ihmiset kuuluvat yhteiskunnan sisäpuolelle. Keskeisenä haasteena palvelujärjestelmien muuttumisessa on ottaa huomioon koko kehitysvammaisten kirjo. Onkin syytä pohtia näyttöön perustuen, mitä ja kenen näkökulmasta laitetaan tavoitteeksi näitä muutoksia tehdessä. (Kaski 2007: 29.)

Valtionneuvoston Kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palveluiden järjestämiseksi periaatepäätöksessä (2010 - 2015), on kehitysvammaisten asumisen ohjelman tavoitteena mahdollistaa kehitysvammaisille ihmisille yksilöllinen asuminen, joka vahvistaa heidän osallisuuttaan ja yhdenvertaisuuttaan yhteisössä ja yhteiskunnassa (Hallituksen esitys HE36/2010). Tämän esityksen taustalla on laitoshuollon paikkojen vähentyminen ja sen vaikutukset niin laitoksessa asuvien kuin yhteiskunnan kannalta. Vaikeasti kehitysvammaisten autistien koulutuksellista ja kuntoutuksellista arkea voidaan jatkaa koulutuksellisin keinoin. Jotta vaikeammin kehitysvammaiset autistit voisivat asua vähemmän tuetuissa yksiköissä, heillä tulisi olla yhdenvertainen mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan ja heillä tulisi olla yhdenvertaisesti mahdollisuus elää hyvä elämä ja siksi heidän kuntoutuksellisen jatkokoulutuksen väyliä on kehitettävä.

Helsingin Diakoniaopisto (myöhemmin pelkkä HDO) on kehitysvamma-alan perus-, jatko- ja lisäkoulutuksen edelläkävijä ja osaaja. Kehitysvamma-alan avainkumppaneiden kanssa tehdään kehitysvamma-alan kehittämistyötä, joka on vaikuttavaa ja työelämätarpeita ennakoivaa. HDO tarjoaa erikoistuen yhdenvertaisia koulutusmahdollisuuksia kehitysvammaisille tutkintoa edeltävässä koulutuksessa, tutkintoon johtavassa koulutuksessa, ammatillisessa lisäkoulutuksessa ja työllistymisen

edistämässä. HDO:n toiminta-ajatuksena on edistää kehitysvammaisten osallisuutta. HDO osallistuu kehitysvammaisten osallistumista ja kouluttautumista tukevien palvelukokonaisuuksien kehittämiseen ja tuottamiseen. Opisto tuottaa uudenlaisia ammatillisen koulutuksen väyliä kehitysvammaisten työllistymisen edistämiseksi. HDO:n Kehitysvamma-alan strategian ytimenä on, että jokaiselle olisi yhdenvertainen oikeus oppia ja osallistua. Strategia on määritelty niin, että muodostetaan uusia kehitysvammaisille räätälöityjä palvelukokonaisuuksia, yhteistyötä tehdään esimerkiksi Rinnekoti-Säätiön kanssa. (Helsingin Diakoniaopisto 5.2.2010.)

Myös vaikeasti kehitysvammaisilla autistisilla on oikeus peruskoulun jälkeiseen opiskeluun. Tälle kohderyhmälle soveltuu työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus, valmentava II. Koulutus on suunnattu sellaisille opiskelijoille, joilla ei ole vammaisuuden tai sairauden vuoksi mahdollista siirtyä ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen. (Helsingin Diakoniaopisto 2008:4.)

Vaikeasti kehitysvammaisten autististen työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava koulutus (myöhemmin pelkkä AUKI) on työelämän toimintaympäristön tarpeesta tammikuussa 2010 työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus. AUKI -koulutus toteutuu HDO:n ja Rinnekoti-Säätiön yhteisprojektina. AUKI -koulutus toteutetaan arkielämälähtöisesti Rinnekodin laitosalueella. Koulutukseen osallistuu kuusi vaikeasti kehitysvammaista autistista 18 - 29-vuotiasta opiskelijaa. Koulutuksen avulla vaikeasti kehitysvammaisella autistisella opiskelijalla on mahdollisuus peruskoulun jälkeisiin opintoihin: oppimiseen ja edistymiseen.

2 Valmentava ja kuntouttava koulutus Helsingin Diakoniaopistossa

Tässä luvussa kuvataan, mitä on valmentava ja kuntouttava opetus Helsingin Diakoniaopistossa ja mitä opintokokonaisuuksia koulutus sisältää kuvaten niiden tavoitteita ja sisältöjä.

2.1 Valmentava ja kuntouttava opetus Helsingin Diakoniaopistossa

HDO on yksityinen oppilaitos, jonka arvopohja on kristillisissä arvoissa painottaen ihmisarvoa, oikeudenmukaisuutta ja yhteisöllisyyttä. HDO etsii jatkuvasti uusia työmuotoja lievittääkseen inhimillistä hätää koulutuksen keinoin. Valmentava koulutus HDO on suunnattu sellaisille ihmisille, jotka tarvitsevat tukea oppiakseen ammattiopinnoissa ja työelämäntaitoja sekä yhteiskunnassa elämisen perustaitoja. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 3.)

Valmentavan koulutuksen tehtävä on kaksijakoinen: ehkäistä syrjäytymistä ja luoda väyliä liittyä takaisin yhteiskuntaan. Erytisopetuksen pääperiaatteena HDO:ssa on yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen. Tavoitteena on joko ammatillinen peruskoulutus tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentaminen ja kuntouttaminen. Opiskelijan yksilölliset tarpeet ja omat edellytykset ovat aina opetuksen keskeisenä lähtökohtana. Opiskelija tutustuu koulutuksen aikana koulutusvaihtoehtoihin, työelämään ja elämänhallinnan keinoihin sekä rakentaa itselleen konkreettisen jatkosuunnitelman. Koulutuksen kautta opiskelijan itsetunto, hänen elämänhallinnan keinot ja itseohjautuvuus vahvistuvat, ja sitä kautta opiskelijan kykyä tehdä oma-aloitteisesti elämäänsä koskevia valintoja. Valmentava koulutus on osa opiskelijan kokonaiskuntoutumisen prosessia. Valmentavan koulutuksen tehtävänä on tuoda pedagoginen näkökulma, työote ja tuki opiskelijan kuntoutumisen prosessiin. (Helsingin Diakoniaopisto 2008:3-4.)

HDO:n oppimisenäkemyksenä on usko jokaisen elinikäiseen kykyyn oppia. Opiskelijan valintojen kunnioittaminen ja elämäntilanteen huomioiminen on keskeistä. Oppimisen ohjaus perustuu opiskelijan edellytysten mukaisiin tavoitteisiin. Kuunteleva ja arvostava vuorovaikutus henkilöstön ja opiskelijan välillä mahdollistaa opiskelijan oppimisen.

Valmentavan koulutuksen avulla halutaan auttaa opiskelijaa löytämään vahvuutensa sekä mahdollistaa onnistumisen ja osaamisen kokemukset. Opetuksen menetelmät valitaan siten, että ne tukevat valmennuksen, opetuksen ja ohjauksen periaatteita. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 5-6.)

Opetushallituksen vahvistamassa opetussuunnitelman perusteissa (2000) on määritelty valmentavalle ja kuntouttavalle opetukselle ja ohjaukselle kaksi koulutusohjelmaa. Toinen on ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen (valmentava I) ja toinen työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta (valmentava II) koulutusohjelma. Valmentava II -opetus kohdistuu vaikeimmin vammaisille opiskelijoille, joilla ei ole vammaisuuden tai sairauden vuoksi mahdollista siirtyä ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen. Tavoitteena on, että opiskelija kykenisi opintojen jälkeen mahdollisimman itsenäiseen ja rikkaaseen elämään sekä mahdollisuuksien mukaan myös osallistumaan työelämään itsenäisesti tai tuetusti. Valmentava II Koulutus on laajuudeltaan pääsääntöisesti 40 - 80 opintoviikkoa, mutta se voidaan järjestää myös 120 opintoviikon laajuisena, mikäli opiskelijan tilanne edellyttää pitkäkestoista valmennusta ja kuntoutusta. (Helsingin Diakoniaopisto 2008:4; Kaski – Manninen - Pihko 2009: 186-187.)

Koulutuksen järjestäjätaho päättää, kumpaan valmentavaan koulutusryhmään opiskelijaksi hakeutuva kuuluu. Päätöksen tekemiseksi tehdään asiantuntijaselvitys, jossa haastatellaan opiskelijaa itseään, hänen omaisiaan ja lähiverkoston jäseniä. Koulutuksen yksityiskohtaiset tavoitteet määräytyvät joustavasti opiskelijan yksilöllisten voimavarojen ja hänen elämäntilanteen mukaisesti. (Kaski ym. 2009: 187-188.)

Opiskelijan arvioinnin kautta tuotetaan tietoa koulutuksen aikana opiskelijan edistymisestä. Arviointi pyritään toteuttamaan erilaisin menetelmin ja yhteistyössä kouluttajien, muun henkilöstön ja opiskelijan verkoston kanssa. Opiskelijan verkostolla on merkittävä rooli arvioidessa kuntoutuksen edistymistä. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 7.)

Opiskelijan arviointi perustuu HOJKS:aan eli henkilökohtaiseen opetuksen ja järjestämistä koskevaan suunnitelmaan, jossa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 7.) HOJKS:n sisältö pohjautuu Opetushallituksen vuonna 2000 laatimiin opetussuunnitelman

perusteisiin. Ryhmän kouluttaja vastaa HOJKS:n laatimisesta ja toteuttamisesta. HOJKS:n tulee olla laadittuna ja hyväksyttynä kaksi kuukautta opiskelun aloittamisen jälkeen. HOJKS:n liitteenä voivat olla esimerkiksi palvelusuunnitelma, kuntoutussuunnitelma, lääkärin todistukset ja muut lausunnot, jotka toimivat näyttönä erityisjärjestelyiden tarpeen perustelemiseksi. HOJKS:n hyväksyvät ja allekirjoittavat kouluttaja, opiskelija (huoltaja tai omahoitaja) sekä oppilaitoksen hallinnon edustaja. Allekirjoitetun HOJKS -lomakkeen säilyttämisestä huolehtii kouluttaja. Koulutuksen aikana laaditaan opiskelijan tavoitteita ja yksilöllisiä tarpeita tukeva jatkosuunnitelma, jossa huomioidaan ammatilliset, kuntoutukselliset ja asumiseen sekä työtehtäviin liittyvät tarpeet. (Helsingin Diakoniaopisto 2008, 11; Kaski ym. 2009: 187-188; Virtanen- Ikonen 2001:42-45.)

2.2 Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen koulutuksen opintokokonaisuudet, valmentava II

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, valmentava II, koostuu alla esitetyssä kuviossa (kuvio 1) olevista opintokokonaisuuksista:

Kuvio 1. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan ja kuntouttavan opetuksen opintokokonaisuudet.

Tiedolliset valmiudet, johon kuuluvat äidinkieli ja viestintä, matematiikka ja tietotekniikka. Opintokokonaisuuden tavoitteena on, että opiskelijan valmiudet ilmaista itseään ja kommunikoida vahvistuvat, opiskelija käyttää ja kehittää omia itsensä ilmaisemisen taitoja ja opiskelija käyttää niitä matematiikan valmiuksia joita osaa erilaisissa arkipäivän tilanteissa. Keskeisenä sisältönä opintokokonaisuudessa ovat viestinnäntaitojen kehittäminen ja viestintävälineiden käytön harjoittelu, arkielämään liittyvien peruslaskutoimitusten harjoittelu ja tietokoneen perustoimintojen harjoittelu. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 17.)

Yhteiskuntavalmiudet. Opintokokonaisuuden tavoitteena ovat liikkumisen harjoittelu tapahtumiin ja retkiin osallistuminen ja siellä tarkoituksenmukaisen käyttäytymisen harjoittelu. Keskeisenä sisältönä opintokokonaisuudessa ovat yhteiskunnan palvelut ja yhteiskunnallinen toiminta. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 18.)

Työtaidot. Opintokokonaisuuden tavoitteena on, että opiskelija tutustuu ja harjoittelee erilaisia työtehtäviä saaden niistä kokemusta. Keskeisenä sisältönä opintokokonaisuudessa ovat kokemukset työelämästä ja opiskelusta. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 18.)

Vuorovaikutustaidot. Opintokokonaisuuden tavoitteena on, että opiskelija vahvistaa omia taitoja ilmaista itseään, puhua ja keskustella, harjoittelee tarkoituksen mukaista käyttäytymistä eri tilanteissa ja opettelee toimimaan ryhmässä ja huomioimaan toisia. Keskeisenä sisältönä opintokokonaisuudessa ovat vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitojen oppiminen sekä hyvät käytöstavat. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 18.)

Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämän hallinta, johon kuuluvat motoriset taidot, päivittäiset toiminnot, asumisvalmennus, vapaa-ajantaidot ja elämän hallinta. Opintokokonaisuuden tavoitteena ovat päivittäisiin toimintoihin osallistumisen ja omatoimisuuden, hyvän kunnon ja jaksamisen lisääminen sekä virikkeiden antaminen liikunnan harrastamiseen. Elämän hallinnan puolella tavoitteena on ohjata opiskelijaa hahmottamaan omaa elämäänsä, kokemuksiaan ja vaikuttamaan tulevaisuuteensa positiivisella tavalla. Lisäksi osaamaan hahmottaa omaa sosiaalista ympäristöä ja tunnistamaan omia valmiuksiaan, voimavarojaan ja kehittämistarpeitaan. Elämän hallinnan opintokokonaisuuden avulla opiskelija hankkii aineksia oman minäkuvan ja itsetunnon vahvistumiselle ja sitä kautta oppii hallitsemaan ristiriitatilanteita ja

suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan. Keskeisenä sisältönä opintokokonaisuudessa ovat eri liikuntalajeihin tutustuminen ja liikunnan terveyttä ylläpitävän merkityksen ymmärtäminen, kodinhoidon ja puhtaanapidon perustaidot sekä asumisharjoittelu, itsetunnon ja identiteetin ja elämänhallinnan taitojen vahvistuminen. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 18-19.)

Opinnoissa on lisäksi mahdollista ottaa **vapaasti valittavia kursseja**, joita opiskelija voi valita kiinnostuksensa ja tarpeidensa mukaisesti Helsingin Diakoniaopiston tarjonnasta. Vapaasti valittavien tulee tukea opiskelijan muuta oppimista ja persoonallisuuden kasvua. (Helsingin Diakoniaopisto 2008: 18.)

3 Vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentava ja kuntouttava koulutus, AUKI

Tässä luvussa kuvataan aluksi vaikeaa älyllistä kehitysvammaisuutta, autismia ja autismituntoutusta sekä strukturoitua opetusta. Sen jälkeen on kuvaus Helsingin Diakoniaopiston ja Rinnekoti- Säätiön yhteistyöprojektista, joka on vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentava koulutus (AUKI). Lopuksi kuvataan AUKI-koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden erityispiirteitä.

3.1 Vaikea älyllinen kehitysvammaisuus

Kehitysvammainen on henkilö, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Kehitysvammaisuudella tarkoitetaan muidenkin elinten kuin hermoston vammoja ja vaurioita. Hermoston kehityksellisiin häiriöihin kuuluvat hermoston sairaudet, vauriot ja muut poikkeavuudet. Kehitysvammaisuus on tila, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai on epätäydellinen. Henkiseen suorituskyvyn vaikuttavat kognitiiviset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset taidot ovat puutteellisesti kehittyneitä. Älyllinen kehitysvammaisuus voi esiintyä minkä tahansa fyysisen tai psyykkisen tilan kanssa yksin tai yhdessä. (ICD-10 1995: 231; Kaski 2004: 179; Kaski ym. 2009, 20-21). Kehitysvammaisilla on kasvanut riski sairastua psykiatriin häiriöihin (Koskentausta – Almqvist 2004: 27).

Kehitysvammaisen henkilön toimintakyky muodostuu yksilöllisesti: älyllisten toimintojen, niiden rajoitusten sekä muiden ominaisuuksien ja ympäristötekijöiden perusteella. Kehitysvammaisuuden vaikeusaste ei pelkästään riitä ennustamaan, kuinka henkilö selviytyy elämässään. Kehitysvammaisuuden asteesta voidaan tehdä eri osaluilla ilmenevän suoritustason kautta johtopäätöksiä kehitysvammaisuuden vaikeusasteesta. Kuitenkin henkilön todellinen suoriutumiskyky selviää sellaisissa olosuhteissa, jossa ei ole toimintaa häiritseviä tekijöitä. (Kaski ym. 2009: 19-20.)

Vaikealla älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan sellaista henkilöä, jonka älykkyyssikä on 3 - 5 -vuotta (ICD-10 1995: 232; Kaski 2009: 21). Henkilö tarvitsee

jatkuvaa yksilöllistä tukea ja ohjausta koulussa, asumisessa ja työtehtävistä suoriutumisen. Kuntoutus vaatii paljon työtä ja vaikeasti kehitysvammaisen henkilö on riippuvainen muista ihmisistä selviytyäkseen arkielämästä. Vaikeasti kehitysvammaisen voi kuitenkin pitkäjänteisen kuntoutuksen avulla kehittyä suhteellisen itsenäiseksi henkilökohtaisissa päivittäisissä toiminnoissa (esimerkiksi syöminen, pukeminen ja riisuminen). (Kaski 2009: 21.)

Syvällä älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan puolestaan henkilöä, jonka älykkyyssikä on 0 - 2 -vuotta (ICD-10 1995: 232 ; Kaski 2009:18). Syvästi kehitysvammaisen henkilö tarvitsee ympärivuorokautisesti valvontaa, apua ja hoivaa. Syvästi kehitysvammaisella henkilöllä on puutteita kommunikoinnissa, liikkumisessa, kyvyssä huolehtia itsestään sekä hallita rakon ja suolen toimintaa. Syvästi kehitysvammaisen opettamisessa tähdätään päivittäisiin arkielämän taitoihin ja tilanteisiin, esimerkiksi liikunnallisten ja kommunikatiivisten perustaitojen kehittyminen. Syvästi kehitysvammaisen voi tulla omatoimiseksi jossakin päivittäisen elämän taidossa (esimerkiksi syöminen) ja hän voi oppia yksinkertaisia työtehtäviä (esimerkiksi laittamaan ruuveja reikätauluun). Syvästi kehitysvammaisen henkilö tarvitsee asumisessaan ympärivuorokautista valvontaa. (Kaski 2009: 21-22.)

3.2 Autismi

Kerolan ja Kujanpään (2009:23) mukaan autismi on neurobiologinen häiriö, josta aiheutuu ongelmia aivojen toiminnassa ja aistihavaintojen käsittelyssä. Avellan ja Lepistö (2008: 9) toteavat, että autismi vaikuttaa laaja-alaisesti sosiaaliseen, älylliseen ja toiminnalliseen kehitykseen. Korpela (2004:200) määrittelee puolestaan autismin neurologisena kehityksellisenä oireyhtymänä, jonka taustalla on monenlaisia geneettisiä, neuropatologisia ja ympäristötekijöihin liittyviä syitä. Gillberg (1999: 15-17) luonnehtii autismin diagnostisten kriteereiden olevan 1) vaikea häiriö sosiaalisessa vuorovaikutuksessa 2) vaikea häiriö kommunikaatiossa ja 3) vaikea käyttäytymisen häiriö. Ayersin (2008: 207) mukaan autismi on aivojen toimintahäiriö, johon liittyy vaikeuksia olla yhteydessä muihin ihmisiin, lukuun ottamatta kahta tai yhtä läheistä ihmistä.

Autismi luokitellaan myös mielenterveyden ja käyttäytymisen laaja-alaisiin kehityshäiriöihin, johon kuuluvat lapsuusiän autismi, epätyypillinen autismi, Rettin oireyhtymä, muu lapsuusiän persoonallisuutta hajottava kehityshäiriö, älylliseen kehitysvammaisuuteen ja kaavamaisiin liikkeisiin liittyvä liika-aktiivisuushäiriö, Aspergerin oireyhtymä, muut lapsuusiän laaja-alaiset kehityshäiriöt ja määrittelemätön lapsuusiän laaja-alainen kehityshäiriö. (ICD-10: 236-238; Korpela 2004: 202 ; Gillberg 1999: 29-30.) Määritelmiä on paljon ja Olney (2000:51) käyttääkin autismista on autismin kirjon termiä, joka tarkoittaa laajempaa sateenvarjomaista kirjoa oireyhtymästä, joka jokaisella yksilöllä on omanlaisensa.

Autismille on luonteenomaista poikkeavuudet vastavuoroisessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisissa yhteydenpitotavoissa. Lisäksi autistisella henkilöllä on kapea-alaiset harrastukset ja toiminnot. (Gomez –Baid 2005:106; Gillberg 1999: 13-27 ; Korpela 2004:202-203) Autistin käyttäytyminen vaihtelee ja muuttuu iän myötä riippuen ympäristöllisistä tekijöistä ja siitä, kenen kanssa autistinen on tekemisissä. Kuntoutus ja kasvatusta vaikuttavat käyttäytymiseen. (Korpela 2004:202.)

Autistisen henkilön kognitiivinen suoriutumiskyky on usein epätasainen ja häntä saatetaan pitää hyvinkin älykkäänä. Useat autistit ovat kuitenkin kehitysvammaisia ja heillä on neurokognitiivisia erityisvaikeuksia. (Korpela 2004:201; Gillberg 1999: 23.) Olneyn (2000: 51-52) mukaan suurimmalla osalla autisteista on vaikea kehitysvamma. Gillbergin (1999:33) mukaan kehitysvammaisuuden erottaa autismista siten, että kehitysvammaisuudessa vuorovaikutuksen ja kommunikaation häiriöt ovat suhteessa yleiseen lahjakkuuteen, kun taas autismissa juuri nämä häiriöt korostuvat selvemmin.

Autismissa vastavuoroisen sosiaalisuuden poikkeavuudet ilmenevät siten, ettei henkilö kykene käyttämään tarkoituksenmukaisesti katsekontaktia, kasvojen ilmeitä, vartalon asentoa ja liikettä säädelläkseen sosiaalista vuorovaikutusta. Autistinen henkilö ei pysty luomaan ikätovereihin kehitystasoa vastaavia kaverisuhteita. Autistisille henkilöille on tyypillistä heikentynyt tai poikkeava reagointi toisen tunteille tai puute käytöksen soveltamisessa sosiaalisen ympäristön mukaan tai heikko sosiaalisen, emotionaalisen ja kommunikatiivisen käyttäytymisen yhdistäminen. Autistinen ei jaa iloa, harrastuksia tai saavutuksia toisten kanssa oma-aloitteisesti. Poikkeavuudet kommunikaatiossa voivat ilmetä puheen kehityksen viivästymisenä tai puheen puuttumisena kokonaan ilman yritystä korvata puhetta vaihtoehtoisilla viestintätavoilla. Autistisen henkilön voi olla hankalaa aloittaa tai ylläpitää vastavuoroista keskustelua, vaikka hänen kielelliset

taitonsa riittäisivät siihen. Autistisen henkilön kielenkäyttö voi olla lisäksi kaavamaisista tai toistavaa. Autistiselta henkilöltä voi puuttua kehitystasoonsa nähden kuvittelu- ja jäljittelyleikit. Autistiseen oirekuvaan kuuluvat rajoittuneet, toistuvat ja kaavamaiset käytöstavat ja toiminnot sekä rajoittuneisuus liittyen mielenkiinnonkohteisiin. (Case – Smith - Arberman 2008: 416-417; Korpela 2004: 202-203 ; Gillberg 1999: 13-27.)

Autistilla voi olla erilaista rituaali- ja pakkotoimintokäyttäytymistä, syventymistä erilaisiin materiaaleihin, väriin, ääneen tai tuoksuun. Autismiin liittyy usein poikkeavaa reagoimista aistiärsykkeisiin (esimerkiksi näkö, kuulo, lämpötila, liike) ja vireystilan nopeita vaihteluita. Autismin takia kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön sairastumisen riski kasvaa. Autismiin liittyy usein myös syömisen ja nukkumisen ongelmia. Aggressiivista käyttäytymistä esiintyy kaiken ikäisillä autisteilla, painottuen murrosikäen ja aikuisuuteen. Itsensä vahingoittamista esiintyy sekä kognitiivisesti hyvätasoisilla autisteilla, että kehitysvammaisilla autisteilla. Autisteilla esiintyy myös motorisia ja vokaalisia tic -liikkeitä. (Case – Smith - Arberman 2008: 416-417; Korpela 2004:202-203 ; Gillberg 1999: 13-27.)

Koska autismiin liittyy usein poikkeavaa reagoimista aistiärsykkeisiin ja vireystilan nopeita vaihteluita, omiin sisäisiin impulsseihin reagoiminen ja ulkoisten ärsykkeiden vastaanottaminen eivät ole sopusoinnussa. Tästä johtuu, että autistisen henkilön aistimusmaailma on kovin jäsentymätön. Onkin sanottu, että autistisen henkilön kokemusmaailma on kaoottinen ja, että kaavamaisella ja toistuvalla käyttäytymisellään hän yrittää jäsentää ja järjestää toimintaansa. (Gillberg 1999: 25-27 ; Kerola 2001: 22.)

Gillberin (1999:27-28) mukaan on tavallista, että autistisilla lapsilla on erityistaitoja ja valmiuksia tietyissä asioissa (esimerkiksi palapelien tekemisessä tai piirtämisessä), lyhytaikainen muisti vaikuttaa heikolta ja he selviytyvät yksinkertaisista tehtävistä, jotka ovat erillään laajemmasta ymmärryksestä. Ongelmien ratkaisu onnistuu ainoastaan, jos se on irrotettu laajemmasta asiayhteydestä. Lisäksi autistien kykyprofiili on johtanut laajalle johtaneeseen käsitykseen, että autistiset olisivat erittäin lahjakkaita, mutta kätkevät sen autismin kuoren alle. Autisteja yhdistää oppimisvaikeus ja jonkin asteinen kognitiivisten toimintojen vaikeus.

3.3 Autismikuntoutuksesta ja strukturoidusta opetuksesta

Vasta 1990-luvulla löytyi näyttöä siitä, että autismi onkin neurobiologinen keskushermoston kehityshäiriö ja, että autistisia ihmisiä voidaan kuntouttaa. Suomen ensimmäisen autismikuntoutusprojektin, Käpylän -projektin, tavoitteena oli kehittää suomalainen kuntoutusmalli nuorten autistien kuntouttamiseen mahdollisimman itsenäiseen elämään, työtoimintaan, vapaa-aikaan ja asumiseen. Kuntoutusmallissa kehitettiin kommunikointitaitoja, tiedollisia ja taidollisia perusvalmiuksia, asumisvalmiuksia, itsestään huolehtimisen taitoja, sosiaalisia ja vapaa-ajan taitoja sekä soveliaan käyttäytymisen taitoja, itsenäistä liikkumista työtoimintapaikan ja kodin välillä, työtaitoja ja julkisen liikenteen käyttämistä. Projektin toimintamalli perustui TEACCH-malliin (Treatment and Education of Autistic and Communication handicapped Children). Projektissa oli myös vaikutteita Belgian, Ruotsin ja Tanskan autistien kuntoutusohjelmista. (Dalenius - Siren 1997:1.)

TEACCH perustuu teoriataustaltaan kognitiiviseen ja käyttäytymisen teoriaan ja sen tavoitteena on parantaa autististen sopeutumista yhteiskuntaan. Kuntoutus tapahtuu yhteistyössä autistin lähiverkoston kanssa. TEACCH perustuu strukturoituun opetukseen. Itsenäinen ja oikein toimiminen lähiympäristössä on kuntoutuksen tavoitteena aluksi. Merkityksellisten ja myönteisten käyttäytymisen vahvistamiseen ja käyttäytymiseen puuttumiseen pyritään opetuksessa. Aluksi opetellaan kontaktia, kuuntelemista, keskittymistä ja paikallaan istumista. Lisäksi harjoitellaan kommunikaatiota ja motoriikkaa sekä ohjeiden noudattamista. Päivittäisiä taitoja opetellaan omatoimisuuteen liittyvissä harjoituksissa. Opetuksessa käytetään aluksi paljon aineellisia palkkioita, myöhemmin tavoitteena on sosiaalisen palkkion riittäminen. Menetelmä on vaativa ja työläs, läpiviemiseksi tarvitaan kahdenkeskistä työskentelyä jopa 40 tuntia viikossa. (Korpela 2004: 209-210.) TEACCH sisältää erityisesti ympäristön visualisoinnin, mikä mahdollistaa toimintojen toistettavuuden ja oppimistehtäviin keskittymisen. (Case – Smith - Arbesman 2008:416; Kerola - Kujanpää - Timonen 2009: 168.) TEACCH:iin kuuluu koko päivän kestävä toimintaohjelma eli päiväohjelma ja yksittäiset tehtävätuokiot. Struktuurien luominen oppimistilanteita varten on autisteille henkilöille ratkaisevaa, koska autismiin liittyvät oppimisen vaikeudet ohjaavat pois vuorovaikutuksesta ja toistamaan tiettyjä stereotyyppisiä toimintamalleja niin, että uusien käyttäytymismallien oppiminen estyy.

(Kerola - Kujanpää - Timonen 2009: 168.) TEACCH korostaa vanhempien ja ammattilaisten yhteistyötä (Scopler - Lansing – Waters 1997: VII).

Kerola (1997:219) osoitti tutkimuksessaan, että lasten strukturoitu opettaminen tuotti tuloksia ja, että kuntoutus tulisi suunnitella yksilö- ja perhekohtaisesti. Erityisen tärkeäksi koettiin se, että tuettaisiin lapsen vanhemmat lapsen kuntoutuksen asiantuntijoiksi. Tämä tarkoitti sitä, että perheet olisivat aktiivisemmin osallisena suunnittelemassa ja toteuttamassa kuntoutusta. Tutkimuksen toiminta-ajatukset perustuvat Lovaasin käyttäytymisterapeuttiseen menetelmään ja TEACCH-autistien kuntoutusohjelman periaatteisiin.

Lovaasin (1993: 4-5) mukaan opettamisessa on opeteltava olemaan opettajana, kun on pidempiaikaisessa vuorovaikutuksessa erityisopiskelijan kanssa. Alussa asetetaan pieniä tavoitteita, jotta lapsi ja opettaja tulevat palkituiksi. Pienistä edistysaskeleista tulisi iloita. Opetuksessa tulisi valmistautua kovaan työntekoon ja suojauduttava loppuun palamiselta muodostamalla opetustiimi. Lapsen vastuuntuntoa kehitetään antamalla lapsen toimia haluamallaan tavalla. Lapsen tunnepurkauksia tai vetäytymistä ei tarvitse pelätä, eikä niistä tarvitse tuntea syyllisyyttä.

Raudasoja (2006) on todennut tutkimuksessaan, että ammatillisen erityisopetuksen avulla ja yksilöllistä TEACCH-ohjelmaa ja AAPEP-arviointiasteikkoa hyödyntämällä, voidaan kehittää autismikirjon opiskelijoiden taitoja. Tutkimuksen tulosten mukaan opiskelijoiden työtaitojen ja työkäyttämistaitojen kehittyminen jatkui monilla eri osa-alueilla myös koulutuksen päättymisen jälkeen. Opiskelijat voisivat työskennellä ilman merkittävää lisäohjausta koulutuksen jälkeen, mikäli heidän oppimiaan taitoja pidettäisiin aktiivisesti yllä. Tutkimuksen mukaan itsenäinen elämä näytti vaikeutuvan, koska omatoimisuus-, kommunikaatio- ja vapaa-ajan viettotaidot taantuivat koulutuksen loppumisen jälkeen. Koulutus oli suunniteltu opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Myer – Johnsonin mukaan (2007: 1162-1163) autismikuntoutuksen tavoitteena on maksimoida autistisen henkilön toiminnallista itsenäisyyttä ja elämän laatua ja lievittää perheen stressiä. Autismikuntoutuksen avulla voidaan vähentää ei-toivottua käyttäytymistä, mutta henkisen kehityksen viive ja autistinen toiminta säilyvät (Korpela 2004: 210). Gillbergin (1999:115) mukaan autismikuntoutus muokataan yksilöllisesti jokaisen yksilöllisten edellytysten ja tilanteen mukaan. Autismikuntoutusmenetelmät

kuten struktuurit ja kuvat kohdentuvat vain autistiseen henkilöön ja siksi kaikkien kuntoutustoimenpiteiden tulisi kohdentua autistisen henkilön ja hänen ympäristön mahdollisimman hyvin yhteensovittamiseen.

Ozonoff ja Cathcart (1998) tutkimuksessaan totesivat, että 10 viikon TEACCH -perusteisesta kotikuntoutuksesta on hyötyä: hieno- ja karkeamotoriset taidot ja kognitiivinen käyttäytyminen parantuivat (Case - Smith - Arbesman 2008: 421 mukaan). Panerai ym. (2002) puolestaan vertailivat tutkimuksessaan TEACCH:n vaikuttavuutta opetus luokassa. Tuloksien mukaan TEACCH ohjelma paransi huomattavasti jäljittelyä, hahmottamista, karkeamotorisia taitojen, silmä-käsi koordinaatiota, kognitiivista käyttäytymistä ja kehityksellistä ikää (Case - Smith - Arbesman 2008: 421 mukaan). Hurley ym. mukaan (2000) kaikista onnistuneimmat tulokset autismikuntoutuksessa saavutetaan kuntoutuksella, johon sisällytetään ammattihenkilöt ja asiakkaan lähiverkosto ja, jossa käytetään TEACCH -ohjelmaa ja harjoitellaan päivittäisiä toimintoja, sosiaalisten taitojen ja kommunikointia sekä vaikutetaan käyttäytymiseen. (Case - Smith - Arbesman 2008: 421 mukaan).

Autistinen henkilö tarvitsee struktuuria eli jäsennystä jäsentääkseen aikaa, tilanteita, paikkoja ja henkilöitä. Struktuuri luo turvalliset ja selkeät raamit toiminnalle ja siten mahdollistaa olennaiseen asiaan keskittymisen, oppimisen ja itsenäisemmän toiminnan. (Kerola - Kujanpää - Timonen 2009: 167; Gillberg 1999: 133.)

Strukturoidun opetuksen käsite ja käytäntö ovat tulleet Suomeen on tullut 1990-luvulla autististen henkilöiden TEACCH -kuntoutusmallista (Kerola 2001: 16). Strukturoidun opetuksen elementit sisältävät fyysisen tilan organisoinnin, toimintojen ennustettavuuden, visuaaliset ohjelmat, joustavat rutiinit, strukturoidut työ- ja tehtäväsystemit ja visuaalisesti strukturoidut toiminnot. (Mayer - Johnson 2007: 1163.) Strukturoidulla opetuksella tarkoitetaan rakenteiltaan selkeäksi suunniteltua opetusta. Opetusta ja oppimista suunniteltaessa on huomioitava opetuksen eri osatekijät ja opetuksen rakenteelliset puitteet. On suunniteltava ja mietittävä yhteistyötä: ketkä osallistuvat oppimisen suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Opetuksen sisältöön vaikuttaa keskeisesti se, mitkä ovat opiskelijoiden oppimisen tavoitteet ja miten opiskelija oppii. Oppijan kyky ymmärtää, viestiä ja kommunikoida vaikuttaa oppimiseen ja opettamiseen sekä opetusmenetelmien valintaan. Fyysinen tila, jossa oppiminen tapahtuu, valitaan oppimista mahdollistavaksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että oppiminen tapahtuu luonnollisissa ympäristöissä, esimerkiksi hampaiden

pesua harjoitellaan kylpyhuoneessa. Oppimistilanteen alkaminen ja loppuminen sekä toistuvuus on mietittävä etukäteen. Oppimistilanteeseen osallistuvat henkilöt valitaan etukäteen sekä se, mitkä ovat ne välineet ja miten toimitaan oppimistilanteessa. Oppimista ja sen tuloksia tulisi arvioida säännöllisesti. Oppijan tulisi saada palaute omasta oppimisestaan. Oppimisen ilmapiirillä ja kannustamisella on merkitystä. Opiskelijan itseohjautuvuutta tulisi tukea. (Kerola 2001: 14; Kerola – Kujanpää - Timonen 2009: 169.)

Olney (2000: 54-55) suosittelee, että työskenneltäessä autistin kanssa, tulisi ymmärtää autistinen henkilö yksilönä ja, että työskentelyssä hyödynnettäisiin autistin mielenkiintoja ja kykyjä. Mahdolliset muutokset esitellään rauhallisesti ja huomaavaisesti autistiselle henkilölle. Autistin kanssa tulisi kommunikoida selvästi ja suoraan, tarjota soveltuvaa palautetta sekä suunnitella autistisen henkilön rentoutuminen ja fyysinen aktiivisuus hänelle sopivaksi. Myers ja Johnsonin (2007: 1162-1163) mukaan autismikuntoutuksen kulmakiviä ovat opetuksen menetelmät sisältäen käyttäytymisen strategioita ja käyttäytymisterapiat. Nämä interventiot eli toimenpiteet kohdentuvat kommunikaatioon, sosiaalisiin taitoihin, leikkiin ja vapaa-ajan viettotaitoihin, akateemisiin saavutuksiin ja huonosti sopeutuvaan käyttäytymiseen. TEACCH:a ja strukturoidun opetuksen käyttäytymisen tekniikoita käytetään täydentämään opetussuunnitelman tavoitteita. Sosiaalisten taitojen opetussuunnitelmassa pitäisi suunnata huomiososiaalisiin aloitteisiin muita aikuisia tai lapsia kohtaan, sosiaaliseen käyttäytymiseen ja minimoimaan stereotyyppistä käyttäytymistä. Sensoristen toimintojen avulla voidaan rauhoittaa ja vahvistaa toivottua käytöstä tai helpottaa siirtymistä toiminnoista toiseen. (Mayer - Johnson 2007: 1166.)

Autismikuntoutus on oireenmukaista kuntoutusta, eikä siten ole tieteelliseen näyttöön perustuvaa hoitosuosituksia ole. Autismikuntoutuksen tavoitteena on toiminnallisuuden parantaminen huomioimalla kuntoutuksessa kommunikaation, sosiaalisten taitojen, toiminnanohjauksen ja käyttäytymisen ongelmat. Ohjaamalla autistisen käyttäytymistä, pyritään vähentämään toiminnanohjauksen ja juuttumisen ongelmia. (Korpela 2004: 208-209.)

3.4 Vaikeasti kehitysvammaisten autistien työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava koulutus AUKI

Vaikeasti kehitysvammaisten autistien työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava koulutus, AUKI, on HDO:n ja Rinnekoti-Säätiön yhteistyöprojekti, joka on alkanut tammikuussa 2010. Koulutus on valmentava II opetusta ja siinä opetettavat opintokokonaisuudet määräytyvät Helsingin Diakoniaopiston Valmentavien koulutusten opetussuunnitelmasta (kts. luku 2.2.).

AUKI -koulutus on suunnattu kuudelle vaikeasti kehitysvammaisille autistisille opiskelijalle, jotka asuvat Rinnekoti-Säätiön Lehmuskumpu ja Autismi-vaaka nimissä hoitokodeissa. AUKI -koulutuksen tavoitteena on lisätä ja edistää opiskelijoiden omatoimisuutta ja osallistumista arkeen (päivittäiset toiminnot, vapaa- aika ja työ- ja päivätoiminta). Tavoitteena on myös vahvistaa opiskelijan kommunikoinnin ja ryhmässä toimimisen keinoja. Koulutuksen tulostavoitteena on, että opiskelijat selviytyisivät ja osallistuisivat arjen eri toimintoihin paremmin, heillä olisi jotain mielekästä päivä- tai työtoimintaa ja he mahdollisesti kykenisivät asumaan koulutuksen jälkeen toisessa vähemmän tuetussa toimipisteessä.

AUKI -koulutuksen opetus toteutuu arkielämä- ja hoitokotilähtöisesti, painottuen toiminnalliseen ja konkreettiin arkielämään sekä siellä tarvittaviin valmiuksiin ja taitoihin. Opetuksessa huomioidaan opiskelijan yksilölliset erityispiirteet ja tarpeet. AUKI -Koulutuksella on omat tilat hoitokotien yhteydessä, jossa osa opetuksesta toteutuu.

3.5 AUKI -koulutuksen opiskelijat

AUKI -opiskelijat ovat vaikeasti kehitysvammaisia autistisia 18 - 29-vuotiaita, jotka tarvitsevat selviytyäkseen arjesta ympärivuorokautisesti ohjausta, valvontaa ja apua. Opiskelijat eivät osaa itse huolehtia omasta turvallisuudesta. Hoitokotien ovet ovat aina lukittuja esimerkiksi saniteettitilat, suihkut, ulko-ovet ja keittiö. Opiskelijat pyytävät henkilökuntaa avaamaan oven tarvittaessa esimerkiksi saniteettitiloihin ja hoitohenkilökunta huolehtii eri huoneisiin pääsystä valvottuna. Opiskelijat tarvitsevat

eriateisesti apua päivittäisissä toiminnoissa kuten esimerkiksi henkilökohtaisen hygienian hoitamisessa, peseytymisessä, pukeutumisessa, lääkkeiden ottamisessa, oikean ravitsemuksen saamisessa ja liikkumisen tarpeen tyydyttämisessä.

Opiskelijoiden käyttäytyminen ja autismin piirteet ovat hyvin yksilöllisiä. Opiskelijoita yhdistää vaikea sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriö. Tämä näkyy kommunikoinnin häiriönä, muun muassa itsensä ilmaisemisen, pyytämisen ja kontaktin ottamisen vaikeutena. Haasteita on myös keskittymisessä, ohjauksessa olemisessa, ohjeiden ja kehotuksien ymmärtämisessä ja noudattamisessa. Opiskelijoilla ilmenee haastavaa käyttäytymistä muun muassa vaatimista, huutamista, aggressiivisuutta, itsensä ja muiden henkilöiden lyömistä, vahvaa omaehtoisuutta, rajojen testaamista, kieltäytymistä yhteistyöhön, itsensä vahingoittamista, esimerkiksi päätä hakkaamalla seinään tai pöytään, ja ympäristön esineiden rikkomista. Opiskelijoilla on rituaalikäyttäytymistä, mikä näkyy esimerkiksi ylikorostuneena järjestelemisenä, haistelemisena, pyörimisenä ja eri pintojen koskettelemisena suulla ja käsillä.

Opiskelijat tarvitsevat kommunikoinnin tueksi erilaisia vaihtoehtoisen kommunikaation eli AAC -menetelmiä, kuten esimerkiksi kuvia, viittomia ja eleitä sekä ohjausta, joka on hyvin selkokielistä. AUKI -koulutuksen opiskelijoista ainoastaan yksi kommunikoi puheen avulla ja muut ilmeiden, eleiden, ääntelyn ja kehonkielen avulla. Opiskelijoilla on vaikeaa ymmärtää toisten ihmisten ilmeitä ja eleitä sekä tulkita niitä. Opiskelijoiden on vaikea kuunnella ja noudattaa vaikeaselkoista puhetta ja ohjausta. Sanallisen ohjauksen tukena onkin hyvä käyttää AAC -menetelmiä ja ohjauksen on oltava selkokielistä.

Opiskelijoilla on lisäksi poikkeavaa reagoitua eri aistiärsykkeisiin, mikä näkyy muun muassa kuuloaistin yliherkkyytenä, jolloin ympäristön äänet häiritsevät ja huomio kiinnittyy käsillä olevasta tehtävästä toisaalle ja keskittyminen herpaantuu. Tuntoaistin poikkeava reagoitua ilmenee, muun muassa tarpeella kosketella, maistella, lyödä raajojaan tai käsiään lattiaan, seinään, hakemalla kovia aistimuksia nivelille, esimerkiksi hyppäämällä ilmasta maahan, hankaamalla itseään vasten ympäristöä sekä ihmisten ja esineiden haistelemisella. Tuntoaistin poikkeava toiminta näkyy myös siten, että vaatteet ja sukat tuntuvat päällä epämiellyttävältä ja ne riisutaan pois. Opiskelijoilla on myös poikkeavaa reagoitua näkö-, haju- ja makuaistissa. Nämä näkyvät ihmisten ja esineiden haistelun ja maistelun lisäksi näköstimulaation hakemisena esimerkiksi erilaisista kiiltävistä pinnoista.

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

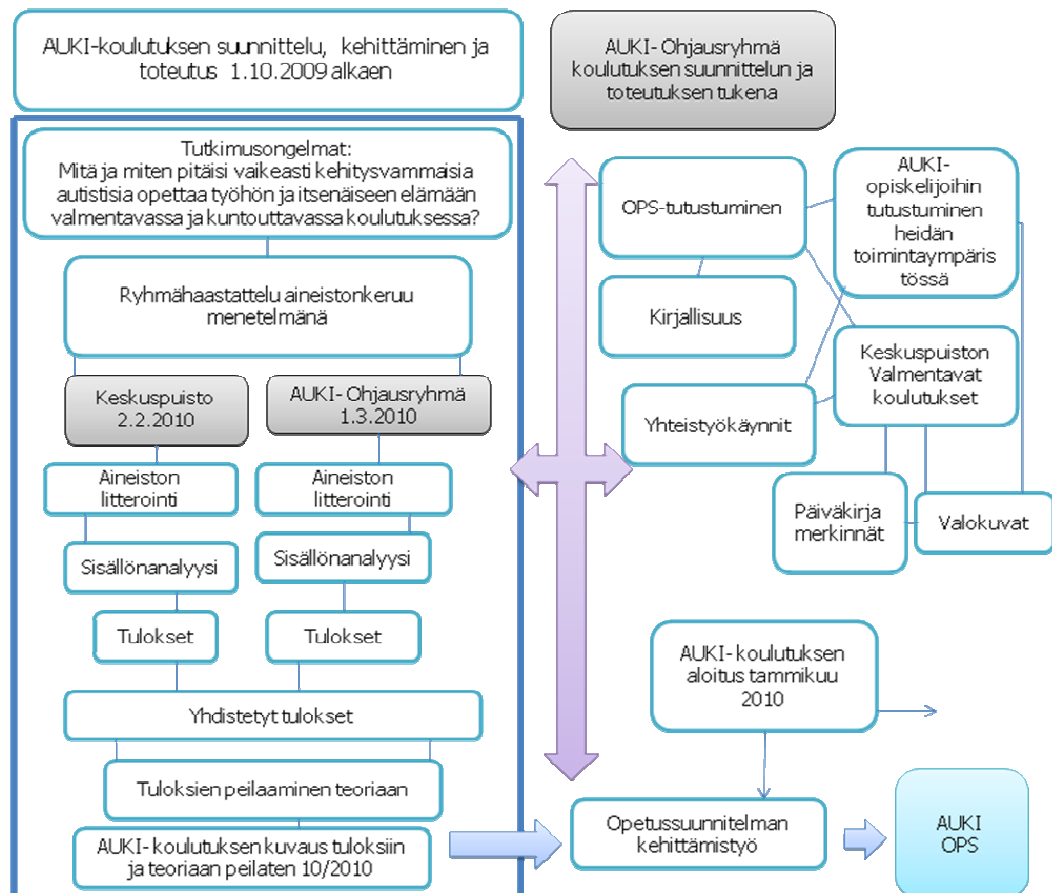
Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ryhmähaastatteluun osallistuvien ammattihenkilöiden henkilöiden käsityksiä siitä, mitä ja miten pitäisi työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa opettaa vaikeasti kehitysvammaisia autistisia opiskelijoita. Tuloksien kautta kuvataan vaikeasti kehitysvammaisten autistien työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan ja kuntouttavan opetuksen opetussuunnitelmaa. Tarkennetut opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä vaikeimmin kehitysvammaisille autistisille opiskelijoille pitäisi opettaa Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ohjauksessa ja opetuksessa?
2. Miten vaikeimmin kehitysvammaisia autistisia opiskelijoita pitäisi opettaa itsenäisen Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ohjauksessa ja opetuksessa?

5 Menetelmä ja toteutus

Tämä opinnäytetyö on osa AUKI -koulutuksen suunnittelu, kehittämis- ja toteutusprosessia. Alla kuviossa 2 on kuvattu kuviona koko prosessi sekä eritelty opinnäytetyöhön kuuluva osa rajaamalla se tummennettuihin sinisiin kehysiin.

AUKI -koulutuksen konkreettisen toteutuksen suunnittelu alkoi 1.10.2010. Suunnittelu, kehittämis- ja toteutusprosessiin on liittynyt eri opetussuunnitelmiin tutustumista, vaikeasti kehitysvammaisten ja autistien opetuksen kirjallisuuteen perehtymistä ja yhteistyökäyntejä, joilla on tutustuttu tuleviin AUKI -opiskelijoihin sekä Keskuspuiston valmentavien koulutusten toteutukseen tutustumalla havainnoimalla opetusta ja opetussuunnitelman toteutusta opetuksessa. Näistä yhteistyökäynneistä on kirjoitettu päiväkirjamerkintöjä sekä otettu valokuvia. Lisäksi koko suunnittelu, kehittämis- ja toteutusprosessin rinnalla on ollut AUKI -koulutuksen ohjausryhmä, jossa on edustajia sekä HDO:sta että Rinnekoti-Säätiöstä.

Kuvio 2. AUKI-koulutuksen suunnittelu, kehittämis- ja toteutusprosessi.

5.1 Menetelmänä laadullinen tutkimus

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää käsityksiä siitä, mitä ja miten pitäisi vaikeasti kehitysvammaisia autistisia opettaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa, mikä tekee tästä tutkimuksesta laadullista lähestymistapaa noudattavan tutkimuksen (Vilka 2005: 97; Järvinen - Järvinen 2004: 83). Laadullisessa tutkimuksessa otetaan huomioon tutkittavan ilmiön konteksti ja intentio eli tarkoitusperä ja prosessit, joissa se esiintyy (Vilka 2005: 99, Anttila 2006: 175 ; Tuomi - Sarajärvi 2009: 68.) Tässä tutkimuksessa tutkittava ilmiö on vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ja sitä kautta opetussuunnitelman kuvaaminen tutkimuksen tulosten avulla.

Laadullista tutkimusta kutsutaan aineistolähtöiseksi tutkimukseksi, joka on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto kootaan luonnollisissa ja aidoissa tilanteissa (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2004: 155.) Ryhmähaastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen aineiston hankinnan metodi, joihin osallistuneet ryhmät tässä tutkimuksessa oli valittu tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2004: 155).

Tutkimuksen aineiston keruussa on käytetty ryhmähaastattelua kahdelle eri asiantuntija ryhmälle, joista toisella on vahva pedagoginen osaaminen vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta ja toisella ryhmällä on asiantuntemus asiakasryhmästä eli AUKI - koulutukseen osallistuvista opiskelijoista, mikä Anttilan (2006, 175.) mukaan määrittelee, millä tavoin tässä tutkimuksessa on otettu huomioon yksilön taso, ryhmäntaso, sosiaalisten verkkojen ulottuvuus ja missä ulottuvuuksissa liikutaan. Kontekstin avulla luodaan siis merkitys ilmiölle.

5.2 Ryhmähaastattelu aineiston keruumenetelmänä

Ryhmäkeskusteluiden avulla pyritään selvittämään osallistujien asenteita ja mielipiteitä ilmiöstä, josta keskustellaan (Valtonen 2005: 223; Eskola - Vastamäki 2001: 24.), siksi se sopi aineistonkeruumenetelmäksi tähän tutkimukseen. Tutkimuksessa kerättiin aineistoa kahden eri ryhmähaastattelun avulla. Toinen ryhmä oli valittu pedagogisen

osaamisensa ja toinen asiakasryhmäosaamisen vuoksi. Keskuspuiston ammattiopistolla on jo 10-vuoden kokemus autismikirjon opiskelijoiden valmentavasta kouluttamisesta ja Rinnekodin AUKI -koulutuksen ohjausryhmän jäsenillä on puolestaan kokemus AUKI -koulutukseen osallistuvista opiskelijoista, Rinnekodin asukkaista. Näistä eri ryhmäkeskusteluun osallistuvista ryhmistä käytetään jatkossa nimitystä Keskuspuisto ja AUKI -ohjausryhmä.

Molemmilta ryhmiltä kysyttiin tutkimuksen tutkimuskysymykset: 1) mitä vaikeimmin kehitysvammaisille autistisille pitäisi opettaa valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa ja 2) miten vaikeimmin kehitysvammaisia autisteja pitäisi opettaa valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa.

Ensimmäinen ryhmähaastattelu toteutui 2.2.2010 Keskuspuiston ammattiopistossa, Lassilan yksikössä. Ryhmähaastatteluun osallistui Keskuspuiston valmentavien koulutuksien kaksi opettajaa ja viisi ohjaajaa. Ryhmäkeskusteluun osallistuvat olivat saaneet etukäteisinformaatiota heidän esimieheltään siitä, mistä aihepiiristä tulisimme keskustelemaan. Ryhmähaastattelun ohjelmana oli aluksi 10 minuutin alustus aiheeseen, jolloin tukija kertoi tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja tavoitteista. Tutkija ei osallistunut yhteiseen ryhmäkeskusteluun, vaan havainnoi muiden keskustelua.

Alustuksen jälkeen ryhmä jaettiin kahteen osaan. Ryhmä A keskusteli 15 minuutin ensimmäisen kysymyksen parissa ja ryhmä B toisen kysymyksen parissa. Ryhmiin A ja B nimettiin kirjurit, jotka kirjasivat fläppitauluun ylös, mitä ryhmässä keskusteltiin. Kirjurit pysyivät samassa paikassa koko ryhmäkeskustelun ajan. Kun 15 minuuttia oli kulunut, vaihdettiin ryhmiä siten, että ryhmä A siirtyi kakkoskysymyksen pariin ja ryhmä B ensimmäisen kysymyksen pariin. Ryhmien kirjurit alustivat ensin, mitä oli edellisen ryhmän kanssa keskusteltu ja sitten he jatkoivat keskustelua. Lopuksi oli yhteinen keskusteluosuus kestoaltaan 30 minuuttia, jossa käytiin läpi keskustelujen anti yhdessä. Tämä yhteinen keskustelu nauhoitettiin ryhmäkeskusteluun osallistuvien sanallisella suostumuksella. Kirjurit esittelivät, mitä oli keskusteltu molemmissa ryhmissä ja muut täydensivät tarvittaessa. Kun molempien kysymysten anti oli käyty läpi, jokainen kertoi lopuksi pyydettäessä vuorollaan, miten he kiteyttäisivät sen mitä ja miten opetetaan vaikeimmin kehitysvammaisia autistisia työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa. Keskuspuiston yhteisen ryhmäkeskusteluosuuden nauhoitteen kesto oli 28 minuuttia. Ryhmähaastattelun kaikki

puheenvuorot on kirjoitettu auki sellaisenaan nauhoitteesta, eikä puheenvuoroja ole eritelty henkilöittäin.

Toinen ryhmähaastattelu toteutui 1.3.2010 Rinnekodissa AUKI -koulutuksen ohjausryhmälle. Ryhmäkeskusteluun osallistui tutkijan lisäksi viisi henkilöä, jotka edustivat eri ammattiryhmiä muun muassa ohjaus- ja hoitohenkilökuntaa ja moniammatillisen tiimin asiantuntijajäseniä. Kaikki AUKI -ohjausryhmän jäsenet eivät päässeet osallistumaan ryhmäkeskusteluun. Tutkija osallistui keskusteluun johdattelemalla ja viemällä keskustelua eteenpäin sekä tekemällä tarkentavia kysymyksiä ryhmäläisille. Esimerkiksi, jos joku vastasi tutkimuskysymykseen kommunikaatio, niin tutkija kysyi tarkentaen, mitä hän sillä tarkoittaa. Koko ryhmähaastattelu nauhoitettiin keskusteluun osallistuvien sanallisella luvalla. Ryhmäkeskustelu toteutui siten, että ensin keskusteltiin kysymyksestä 1) mitä vaikeimmin kehitysvammaisille autistisille opetetaan työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa ohjauksessa ja opetuksessa? Ja sen jälkeen keskusteltiin kysymyksestä 2) miten vaikeimmin kehitysvammaisia autistisia opetetaan itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa? Ryhmänauhoitteen kesto oli 56 minuuttia, joista ensimmäiset 35 minuuttia oli keskustelua tutkimuskysymysten parissa, loput 21 minuuttia oli keskustelua autismikuntoutuksesta ja sen perusteista. Jälkimmäistä nauhoitteen osaa ei ole otettu mukaan tutkimusaineiston analyysiin, koska se ei vastannut tutkimuskysymyksiin.

5.3 Aineiston analyysimenetelmänä sisällön analyysi

Tutkimukseen kuului kaksi ryhmähaastattelua. Ensimmäinen vaihe tutkimusaineiston työstämisessä oli, että tutkimusaineisto eli ryhmänauhoitteet muutettiin sellaiseen muotoon, jossa sitä voidaan tutkia (Vilka 2005: 115; Metsämuuronen 2007: 242). Tulokset muutettiin tekstimuotoon kirjoittamalla eli litteroimalla ryhmähaastattelujen nauhoitteet puhtaaksi, joka on tyyppillistä laadullisen tutkimuksen aineistolle (Siekinen 2001: 40; Vilka 2005: 115). Litteroitua eli puhtaaksi tuotettua tekstiä saatiin kirjoitettua ryhmähaastattelunauhoitteista yhteensä 10 sivua, fontin ollessa Times New Roman 12 ja rivivälin 1. Litteroidussa tekstissä ei ole eroteltu puheenvuoroja, vaan se on kirjoitettu sana sanalta nauhoitteesta. Litterointi vastaa haastateltavien suullisia

lausumia ja niitä merkityksiä, joita ovat ryhmähaastatteluisa antaneet asioille (Vilka 2005: 116.).

Seuraavaksi ryhmähaastatteluiden aineisto analysoitiin induktiivisen eli aineistolähtöisen analyysin avulla. (Tuomi - Sarajärvi 2009, 108-109.). Molemmat ryhmähaastattelut analysoitiin erillisinä. Litteroitu tutkimusaineisto käytiin huolellisella lukemisella läpi, ajatuskokonaisuutta analyysiyksikkönä käyttäen, peilaten niitä tutkimuskysymyksiin (Vilka 2005: 140.) ja alleviivaamalla ne tekstistä. Molemmilla tutkimuskysymyksillä oli omat värit, joilla ne erottuivat litteroidusta tekstistä. Alleviivatut ajatuskokonaisuudet kirjoitettiin peräkkäin ja niitä alettiin ryhmitellä eli klusteroida siten, että samaa teemaa olevat ajatuskokonaisuudet yhdistettiin peräkkäin (Vilka 2005: 140. ; Tuomi – Sarajärvi 2009: 93.). Klusteroinnin kautta saatiin koottua tutkimusaineiston pelkistetyt ilmaukset ja alustavat kuvaukset tutkimustuloksista (Tuomi - Sarajärvi 2009: 109). Abstrahointia eli teoreettisten käsitteiden luomista jatkettiin yhdistelemällä luokituksia. Aineistolähtöiselle sisällönanalyysille ominaisena, yhdistettiin käsitteitä ja saatiin vastaus tutkimuskysymyksiin. Yhdistetyistä pelkistetyistä ilmauksista muodostettiin seuraavaksi alaluokat ja yläluokat ja sitä kautta muodostettiin kokoava käsite (Tuomi- Sarajärvi 2009: 109-110.) Liitteessä 1 on esitetty sisällön analyysin kulku pelkistetyistä ilmauksista yläluokiksi.

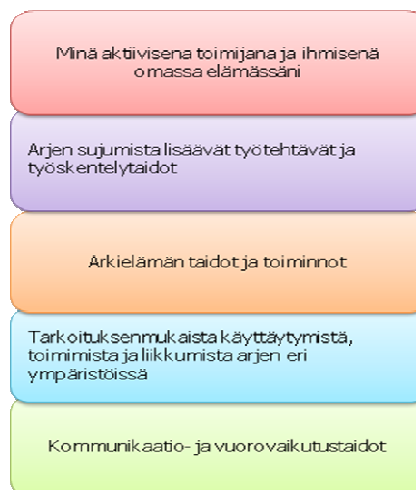
Kun molempien ryhmähaastattelujen aineistot oli analysoitu edellä kuvatulla tavalla, verrattiin tuloksia toisiinsa ja analysoitiin, onko tuloksissa yhteneväisyyksiä. Saman teeman tulokset yhdistettiin samaan taulukkoon siten, että Keskuspuiston tulokset olivat vasemmalla ja AUKI -ohjausryhmän tulokset oikealla. Molempien ryhmien aineistolähtöisen sisällönanalyysinpolku oli siten näkyvillä samassa taulukossa; Keskuspuiston tulokset lähti vasemmalta oikealle pelkistetty ilmaus – alaluokka-yläluokka ja AUKI -ohjausryhmä tulokset oikealta vasemmalle, pelkistetty ilmaus, alaluokka ja yläluokka. Tuloksiin muodostettiin seuraavaksi yhdistävä luokka.

6 Tutkimuksen tulokset

Seuraavassa luvussa kuvataan aineistolähtöisen sisällönanalyysin tuloksena syntyneet tutkimustulokset pääteemojen kautta, avaten sisällön analyysinpolkua.

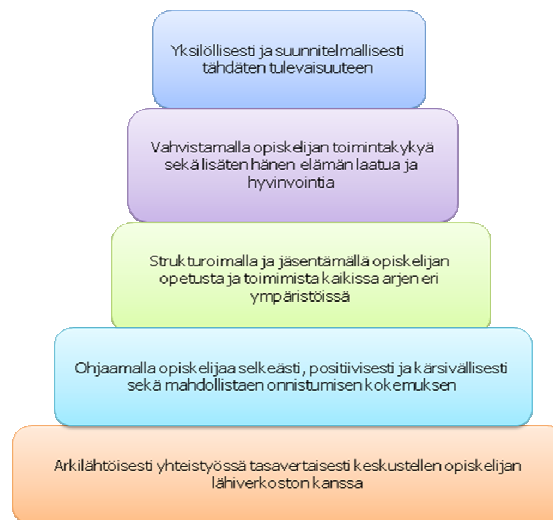
Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, mitä vaikeasti kehitysvammaisille autistisille opiskelijoille pitäisi opettaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa ja miten vaikeasti kehitysvammaisia autistisia opiskelijoita pitäisi opettaa itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa ohjauksessa ja opetuksessa.

Ryhmähaastattelujen aineistolähtöisen sisällön analyysien tuloksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen (kts. kappale 4) muodostuivat seuraavat pääteemat: kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot, tarkoituksenmukaista käyttäytymistä, toimimista ja liikkumista arjen eri ympäristöissä, arkielämän taidot ja – toiminnot, arjen sujumista lisäävät työtehtävät ja työskentelytaidot sekä minä aktiivisena toimijana ja ihmisenä omassa elämässäni. Alla kuviossa 3 on esitetty tuloksien pääteemat.

Kuvio 3. Tuloksien pääteemat tutkimuskysymykseen ”mitä pitäisi opettaa vaikeasti kehitysvammaisille autisteille”.

Toiseen tutkimuskysymykseen (kts. kappale 4) muodostuivat tuloksien pääteemoiksi seuraavat teemat: yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti tähdäten tulevaisuuteen, vahvistamalla opiskelijan toimintakykyä sekä lisäten hänen elämän laatua ja hyvinvointia, strukturoimalla ja jäsentämällä opiskelijan opetusta ja toimimista kaikissa arjen eri ympäristöissä, ohjaamalla opiskelijaa selkeästi, positiivisesti, kärsivällisesti sekä mahdollistaen onnistumisen kokemuksen ja arkilähtöisesti yhteistyössä tasavertaisesti keskustellen opiskelijan lähiverkoston kanssa. Alla kuviossa on esitetty tuloksien pääteemat.

Kuvio 4. Tuloksien pääteemat tutkimuskysymykseen ”miten pitäisi vaikeasti kehitysvammaisia autistia opettaa”.

Seuraavaksi kuvataan ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset. Jokaisen tulosteeman sanallisen kuvauksen jälkeen on kuvio, josta voi seurata tulosten muodostumisen polkua kohti pääteemaa. Kuviossa vasemmalla ovat Keskuspuiston tulokset ja oikealla AUKI -ohjausryhmän sekä keskellä tulokseksi muodostunut pääteema.

Keskuspuiston tuloksissa **kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot** muodostuivat seuraavista teemoista: kommunikaatiotaidot ja -menetelmät, vuorovaikutteisuus sekä sosiaalisuus ja sosiaaliset käytöstavat. Kommunikaatiotaidot ja -menetelmät sisälsivät kommunikaation ja vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien (AAC) käytön kuten esimerkiksi painikkeiden käyttö, tukiviittomat, kuvien käyttö asioista ja henkilöistä sekä

puheen, kuvien ja motoriikan käytöstä suorittamisessa. Vuorovaikutteisuus muodostui sosiaalisista arkielämäntaidoista: tervehtimisestä, itsensä esittelemisestä ja haluaisin jotain – ilmaisemisesta ja pyytämisestä. Sosiaalisuutta ja sosiaalisia käytöstapoja teema muodostui vuorovaikutustaidoista: toisten seurassa olemisesta, toisten huomioimisesta, odottamisesta ja antamisesta sekä toisen huomioimisesta.

AUKI -ohjausryhmän tuloksissa kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot muodostuivat seuraavista teemoista: kommunikaatiotaidoista, kommunikaatiokeinoista, vuorovaikutustaidoista ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta toisten kanssa. Kommunikaatiotaitoja sisälsi vuorovaikutteisen kommunikaation, joka tarkoittaa sitä, että kommunikaatio olisi asukaslähtöistä ja, että asukas havahtuisi siihen, että hänen ”pitäisi ilmaista itseään muutenkin kuin hakkaamalla päätään tai kiukuttelemalla”. Kommunikaatiokeinot muodostuivat pyytämisen oppimisesta, oli se sitten sanallisesti tai muilla kommunikaatiokeinoilla. Vuorovaikutustaidot muodostuivat vuorovaikutustaidosta ohjaajan ja opiskelijan välillä tarkoituksena mahdollisten taitojen siirtyminen ryhmässä toimimiseen: kuinka ollaan ryhmässä, opitaan odottamaan omaa vuoroa, ryhmässä olemista ja toimimista sekä työskentelemistä sekä ”kärsivällisyys koulua”.

Kuvio 5. Kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitojen muodostuminen pääteemaksi.

Tarkoituksen mukaista käyttäytymistä, toimimista ja liikkumista arjen eri ympäristöissä pääteema muodostui yhdistäväksi pääteemaksi Keskuspuiston pääteeman käyttäytyminen ja toimiminen sekä liikkuminen koulussa, kotona ja työpisteissä ja AUKI -ohjausryhmän pääteeman tarkoituksenmukainen käyttäytyminen järjestelmällisyyden ja uusien toimintamallien avulla.

Keskuspuiston tuloksissa käyttäytymistä ja toimimista sekä liikkumista koulussa, kotona ja työpisteissä muodostui seuraavista teemoista: käytöstavoista ja toimintatavoista. Käytöstapoihin sisältyi yhteiskuntavalmiudet, esimerkiksi kuinka olla, käyttäytyä ja toimia koulussa, kotona ja toimintakeskuksessa. Toimintatapoja muodostui käytös- ja toimintatavoista, esimerkiksi kuinka ollaan työpaikalla, miten käyttäydytään jos menee kauppaan töihin: työajat ja työnvaatimus tai ”miten toimia niin kuin normaalilla tavalla, että esimerkiksi roskat viedään roskikseen eikä jätetä pöydälle”.

AUKI -ohjausryhmän tuloksissa tarkoituksenmukaista käyttäytymistä järjestelmällisyyden ja uusien toimintamallien avulla muodostui seuraavista teemoista: uusista toimintamalleista ja tarkoituksen mukaisesta käyttäytymisestä, selkeydestä ja järjestelmällisyydestä toimimisessa ja muutoksiin siedätyimisestä. Uudet toimintamallit ja tarkoituksenmukainen käyttäytyminen muodostuivat paremmista toimintamalleista arkeen, syy-seuraussuhteen ymmärtämisestä: jos tekee jotain, niin sillä on seurauksia, uusista tilanteista ja uuden oppimisesta. Selkeyttä ja järjestelmällisyyttä toimimisessa muodostui rutiineista: mitä seuraavaksi tapahtuu, kun tämä on tehty sekä struktuurista ja turvallisuudesta. Muutoksiin siedätyminen muodostuivat muutoksien sietämisestä ja että ”maailma ei kaadu siihen”, että jokin asia tehdään vähän toisella tavalla. Lisäksi siedettäisiin se, että rutiini muuttuu tai esimerkiksi ohjaaja vaihtuu.

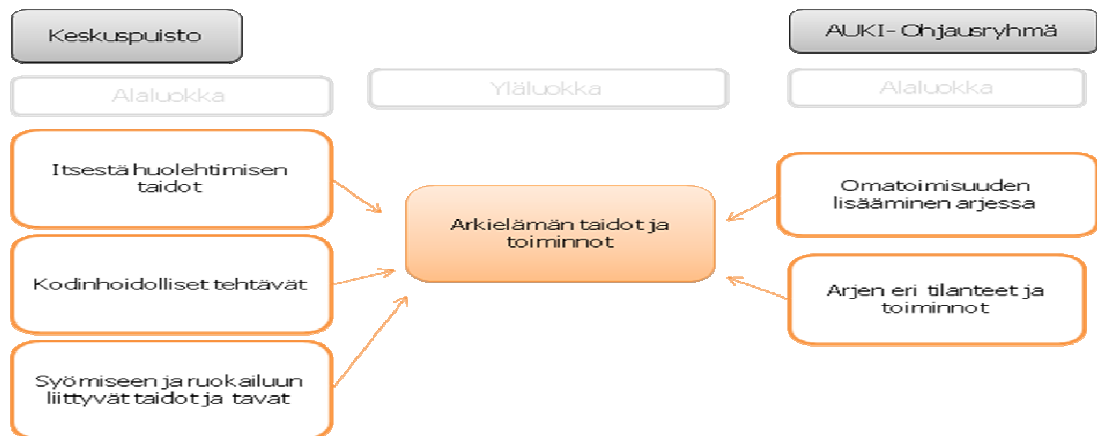

Kuvio 6. Tarkoituksenmukaista käyttäytymistä, toimimista ja liikkumista arjen eri ympäristöissä muodostuminen pääteemaksi.

Arkielämäntaidot ja –toiminnot. Keskuspuiston tuloksissa arkielämän taidot ja toiminnot muodostuivat arjesta, itsestä huolehtimisen taidoista, kodinhoidollisista tehtävistä sekä syömiseen ja ruokailuun liittyvistä taidoista ja tavoista. Arki muodostui

arkielämäntaidoista ja niiden suorittamisesta sekä itsenäiseen elämään tarvittavista arkielämäntaidoista. Itsestä huolehtimisen taidot muodostuivat päivittäisistä toiminnoista ajatuksella, että ensin pitää istua ennen kuin voi laittaa kengät jalkaan, pukemisesta ja riisumisesta sekä ”vessasta ja hygieniasta”. Kodinhoidolliset tehtävät muodostuivat kodinhoidollisista tehtävistä esimerkiksi petaaminen, pyykkihuolto ja imurointi sekä ”jos asuinpaikasta tulee jotain erityistoiveita, niin sitten niitä”. Syömiseen ja ruokailuun liittyvät taidot ja tavat muodostuivat ruokailutaidoista, ruokajonossa odottamisesta, tarjottimen kantamisesta, ruoan lisää pyytämisestä, kattamisesta, astioiden laittamisesta koneeseen, tiskaamisesta ja pöytien pyyhkimisestä.

AUKI -ohjausryhmän arkielämän taidot ja toiminnot muodostuivat omatoimisuuden lisäämisestä arjessa ja arjen eri tilanteista ja toiminnoista. Omatoimisuuden lisääminen arjessa muodostui arkielämästä ja arjen taidoista ja sitä kautta ”niin kuin enemmän hallitsee omaa elämäänsä” sekä omatoimisuudesta. Arjen eri tilanteet ja toiminnot muodostuivat arjen toimintojen opettelemisesta, yksinkertaisista päivittäisistä toiminnoista, vaateiden pukemisesta, ruokailutilanteista, sängyn petaamisesta ja roskiksen viemisestä.

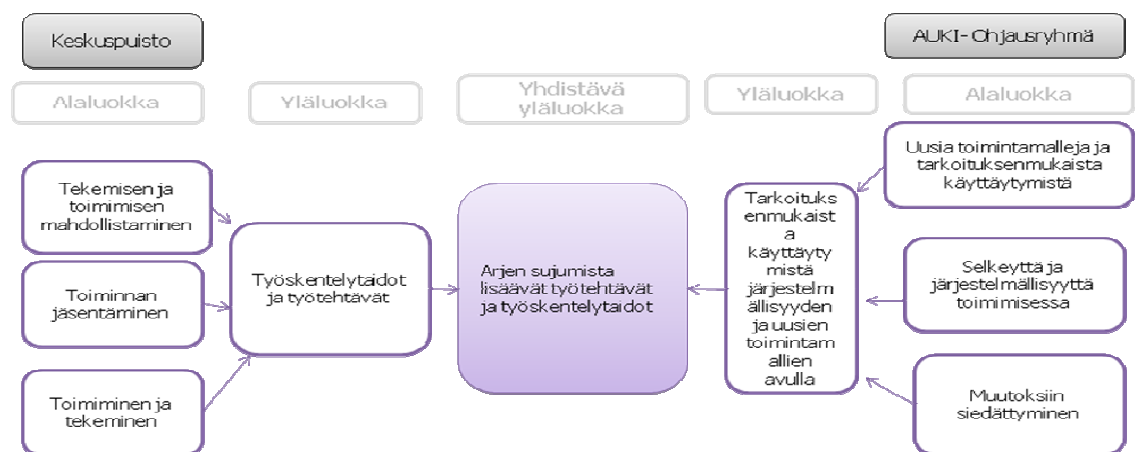

Kuvio 7. Arkielämän taitojen ja- toimintojen muodostuminen pääteemaksi.

Arjen sujumista lisäävät työtehtävät ja työskentelytaidot pääteema muodostui yhdistävänä päteemana Keskuspuiston tuloksissa muodostuneen työskentelytaidot ja työtehtävät ja AUKI -ohjausryhmän tuloksista muodostuneen arkielämän sujumista lisäävät työskentelytaidot ja työtehtävät tulosteemoista. Keskuspuiston

työskentelytaidot ja työtehtävät muodostuivat tekemisen ja toimimisen mahdollistamisesta, toiminnan jäsentämisestä sekä toimimisesta ja tekemisestä. Tekemisen ja toimimisen mahdollistamisessa teemana oli, että ”opiskelijat saavat niin kuin itse asioida ohjaajan kanssa ja autetaan opiskelijaa, että se toimisi siellä itse”. Toiminnan jäsentäminen muodostui struktuurista; ajan ja paikan jäsentämisestä, työn aloittamisesta ja työn suorittamisesta ja lopettamisesta lisäksi siitä, että asiat tehdään aina tietyssä järjestyksessä ja tietyissä paikoissa pysyen samana.

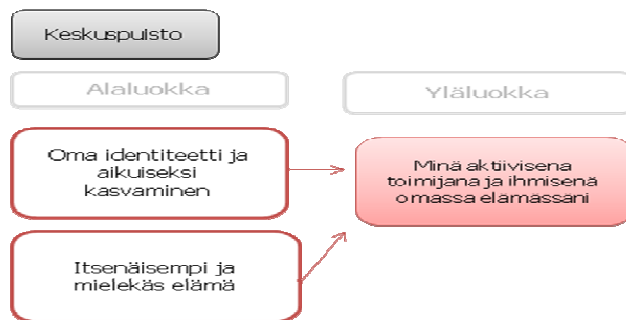
AUKI -ohjausryhmän työskentelytaidot ja työtehtävät muodostuivat tehtävätyyppisestä työskentelystä ja keskittymisestä, arkilähtöisistä käytännöllisistä työtehtävistä ja toiminnoista sekä liikkumisesta ja asioimisesta hoitokodin ulkopuolella. Tehtävätyyppinen työskentely ja keskittyminen muodostuivat tehtävistä, eri tehtäviin keskittymisestä ja niiden tekemisestä sekä ”koritehtävistä”. Arkilähtöisiä käytännöllisiä työtehtäviä ja toimintoja muodostuivat käytännön asioista, ”ihän käytännön hommista”, ”asioista, joissa ne ovat hyviä”, ”kärryhommista”, lounaslaatikon hakemisesta ja viemisestä sekä ruokailusta. Liikkumista ja asioimista hoitokodin ulkopuolella muodostuivat seuraavista asioista: ulkoilusta, kaupassa ja uimassa käymisestä ja siitä että ”pystyisi vaikka lähtemään mäkkiin, istua ja syödä siellä” ja ”että siellä ei hypitä muihin pöytiin ja mennä koskettelemaan muita, vaikka on paljon ihmisiä ympärillä”.

Kuvio 8. Arjen sujumista lisäävät työtehtävien ja työskentelytaitojen muodostuminen pääteemaksi.

Minä aktiivisena toimijana ja ihmisenä omassa elämässäni -pääteema muodostui ainoastaan Keskuspuiston tuloksista. Minä aktiivisena toimijana ja ihmisenä omassa elämässä muodostui seuraavista teemoista: oma identiteetti ja aikuiseksi

kasvaminen ja itsenäisempi ja mielekäs elämä. Oma identiteetti ja aikuiseksi kasvaminen muodostui oman identiteetin kehittymisestä: kuka minä olen, miten olen tässä maailmassa, minäkuvasta, kehontuntemuksesta, tunteiden hallitsemisesta ja rajojen laittamisesta. Itsenäisempi ja mielekäs elämä muodostui ”oman jutun löytämisestä”, mitä tehdä ja miten olla, mielekkäästä omasta elämästä koulussa ja kotona sekä myöhemmin toimintakeskuksessa sekä onnistumisen elämyksistä.

Kuvio 9. Minä aktiivisena toimijana ja ihmisenä omassa elämässäni pääteeman muodostuminen.

Seuraavaksi kuvataan toisen tutkimuskysymyksen tulokset. Jokaisen tulosteeman sanallisen kuvauksen jälkeen on kuva, josta voi seurata tulosten muodostumisen polkua pääteemaksi. Kuvassa vasemmalla on Keskuspuiston tulokset, oikealla AUKI -ohjausryhmän ja keskellä tuloksista muodostunut pääteema.

Yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti tähdäten tulevaisuuteen muodostui yhdistäväksi pääteemaksi Keskuspuiston tuloksesta yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti tähdäten tulevaisuuteen ja AUKI -ohjausryhmän tuloksesta suunnitelmallisesti hyödyntäen opetuksessa opiskelijan henkilökohtaisia oppimistarpeita ja keinoja.

Keskuspuiston pääteema muodostui opiskelijan arvioinnista pohjana opetuksen suunnitteluun, opiskelija oppijana ja yksilönä erityispiirteineen ja yksilöllisten oppimisen tarpeiden sekä tavoitteiden määrittämisestä. Opiskelijan arviointi pohjana opetuksen suunnitteluun muodostui alkukartoituksesta pohjana suunnitelmallisuudelle: mitä opiskelijat jo osaavat ja mitkä ovat orastavat taidot, yksilön ”kaivamisesta esiin” ja ”miten hän oppii ja miten vastaanottaa kaikkea”. Opiskelija oppijanaerityispiirteineen muodostui yksilöllisyydestä eli siitä, että mietitään myös opiskelijan diagnostiikkaa, perehdytään siihen ja sen vaikutuksiin ja rajoituksiin sekä otetaan huomioon rajoitukset

ja niiden vaikutukset opetuksessa. Lisäksi huomioidaan kuuluuko joku asia sairauden kulkuun. Yksilöllisten oppimisen tarpeiden ja tavoitteiden määrittäminen muodostui suunnitelmallisuudesta, HOPS:sta eli henkilökohtaisen opetussuunnitelmasta, opiskelijakohtaisuudesta ja yksilöllisyydestä, kokonaisvaltaisuudesta, uskomisesta opiskelijan kykyihin ja oppimiseen sekä tulevaisuuteen tähtäämisestä. Lisäksi tämän teeman alle tulivat saattaen siirtäminen ja kommentti *”kolme vuotta lyhyt on aika opiskeluun”*.

AUKI -ohjausryhmän suunnitelmallisesti hyödyntäen opetuksessa opiskelijoiden henkilökohtaisia oppimisen tarpeita ja – keinoja muodostuivat seuraavista teemoista: alkuarvioinnista pohjana tavoitteellisuudelle, yksilöllisyys oman oppimistavan mukaan ja Henkilökohtaisesta oppimisen suunnitelmasta tukemassa tavoitteellista opetusta. Alkuarviointi pohjana tavoitteellisuudelle muodostui siitä, että saataisiin opiskelijasta yksilöllinen käsitys: mitkä ovat ne hänen taidot, kommunikaatiotavat ja yksilölliset ominaisuudet ja, että opetus vastaisi siihen. Yksilöllisesti, oman oppimistavan mukaisesti muodostui siitä, että kaikkia ei opeteta samalla tavalla, riippuen *”hirveän”* paljon ryhmästä ja ryhmän lähtötasosta ja että täytyy miettiä, missä vaiheessa he ovat valmiita mihinkin ja esimerkiksi minkälaista pöytätason tehtävää voidaan vaatia. Lisäksi tähän teemaan kuului mallioppiminen ja näyttäminen: *”näytetään, miten jokin asia tehdään ja sitten tämä oppija tekee perässä sitä työtä ja sitten toiston myötä oppii paremmaksi”*. Henkilökohtainen oppimisen suunnitelma tukemassa tavoitteellista opetusta muodostui omasta opetussuunnitelmasta, joiden pohjalta kartoitetaan, mitkä ovat opiskelijan vahvuudet ja heikkoudet ja mihin kannattaa panostaa.

Kuvio 10. Yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti tähdäten tulevaisuuteen pääteeman muodostuminen.

Vahvistamalla opiskelijan toimintakykyä sekä lisäten hänen elämän laatua ja hyvinvointia nousi pääteemaksi ainoastaan AUKI -ohjausryhmän tuloksissa. Vahvistamalla opiskelijan toimintakykyä sekä lisäten hänen elämän laatua ja hyvinvointia muodostui seuraavista teemoista: toimintakyvyn kohentamisesta, hyvinvoinnin ja elämänlaadun lisäämisestä ja elämänpiirin laajentamisesta. Toimintakyvyn kohentaminen muodostui painottumisesta toimintakyvyn kohentamiseen ja toimintakyvyn lisäämisestä. Hyvinvoinnin ja elämänlaadun lisääminen muodostui siitä, että opiskelija voisi löytää jotain sellaista uutta elämäänsä, mikä parantaa hänen hyvinvointiaan ja elämän laatuaan. Elämänpiirin laajentaminen muodostui siitä, että mietitään, että yritetäänkö elämän piiriä laajentaa kodin ja koulun ulkopuolelle ja miten laajalle opiskelija oppisi liikkumaan lähiympäristössään.

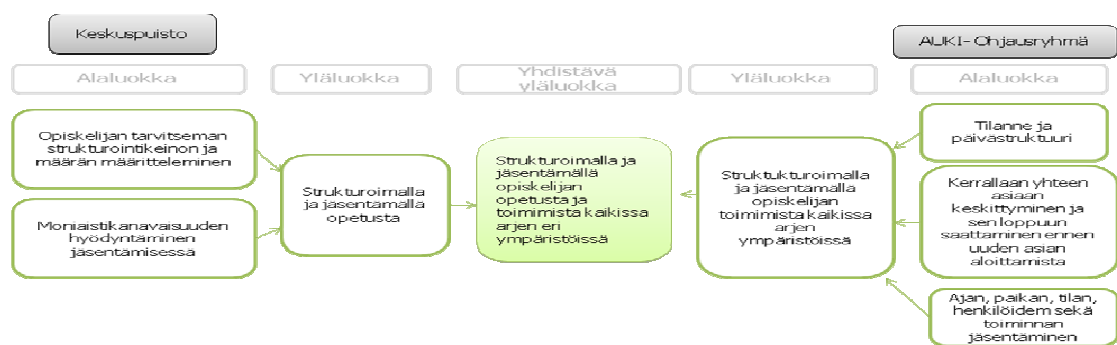
Kuvio 11. Vahvistamalla opiskelijan toimintakykyä sekä lisäten hänen elämän laatua ja hyvinvointia pääteeman muodostuminen.

Strukturoimalla ja jäsentämällä opiskelijan opetusta ja toimimista kaikissa arjen eri ympäristöissä muodostui yhdistäväksi pääteemaksi Keskuspuiston tuloksesta strukturoimalla ja jäsentämällä opetusta ja AUKI -ohjausryhmän tuloksesta strukturoimalla ja jäsentämällä opiskelijan toimimista kaikissa arjen eri ympäristöissä.

Keskuspuiston Strukturoimalla ja jäsentämällä opetusta muodostui seuraavista teemoista: opiskelijan tarvitseman strukturointikeinon ja määrän määrittelemisestä sekä moniaistikanavaisuuden hyödyntämisestä jäsentämisessä. Opiskelijan tarvitseman strukturointikeinon ja määrän määrittelemisen muodostui struktuurista ja kokeilemisesta: *“ovatko mieluummin esineet vai A4 kokoiset valokuvat vai ihan pienikuva tai ihan uusi menetelmä”*, kuvaääni-lukujärjestyksestä, toimintatauluista ja

kuvista, painikkeista, esinelukujärjestyksistä, esineistä, äänistä, aisteista (näkö, kuulo, maku ja hajuaisti), päivän väristä ja toistoista.

AUKI-ohjausryhmän strukturoimalla ja jäsentämällä opiskelijan toimimista kaikissa arjen eri ympäristöissä muodostui tilanne- ja päivästruktuurista, kerrallaan yhteen asiaan keskittymisestä ja sen loppuun saattamisesta ennen uuden asian aloittamista sekä ajan, paikan, tilan, henkilöiden sekä toiminnan jäsentämisestä. Tilanne- ja päivästrukturi muodostui struktuurista etukäteen mietittynä ja jäsennehtynä sekä opiskelijalle kuvattuna, että hän tietää mistä *”tää alkaa ja mihin tää loppuu”*. Kerrallaan yhteen asiaan keskittyminen ja sen loppuun saattaminen ennen uuden asian aloittamista muodostuivat seuraavista asioista: tehdään tehtävä kerrallaan ja että sen saa tehtyä alusta loppuun ja, että periaate on, että tilanteet tai tilanne eivät lopu ennen kuin kaikki tehtävät ovat loppuun saatettuja. Ajan, paikan, tilan, henkilöiden sekä toiminnan jäsentäminen muodostuivat strukturoidusta opetuksesta ja käyttäen välineitä: piktoja ja tukiviittomia.

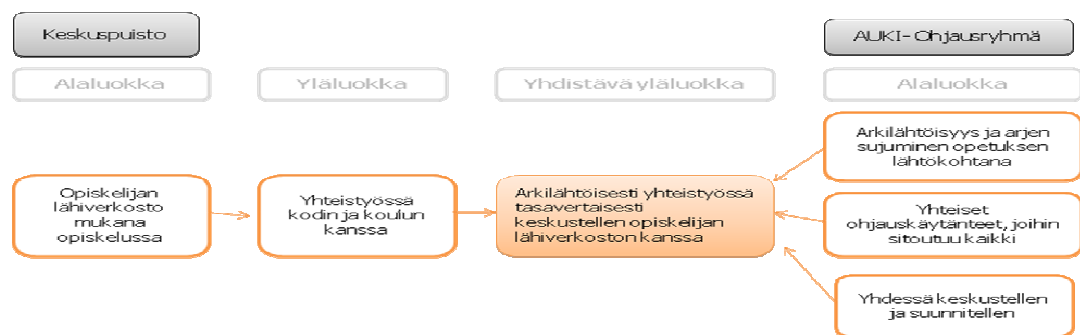

Kuvio 12. Strukturoimalla ja jäsentämällä opiskelijan opetusta ja toimimista arjen eri ympäristöissä pääteeman muodostuminen.

Arkilähtöisesti yhteistyössä tasavertaisesti keskustellen opiskelijan lähiverkoston kanssa muodostui yhdistäväksi pääteemaksi Keskuspuiston pääteemasta yhteistyössä koulun ja kodin kanssa ja AUKI-ohjausryhmän pääteemasta arkilähtöisesti, yhteistyössä ja tasavertaisesti keskustellen opiskelijan lähiverkoston kanssa. Keskuspuiston Yhteistyössä koulun ja kodin kanssa muodostui teemasta opiskelijan lähiverkoston mukana olemisesta opiskelussa. Teema sisälsi opettajan ja ohjaajan yhteistyön ja kodin ja asumispaikan huomioon ottamisen.

AUKI -ohjausryhmän pääteema arkilähtöisesti, yhteistyössä ja tasavertaisesti keskustellen opiskelijan lähiverkoston kanssa muodostui arkilähtöisyydestä ja arjen

sujumisesta opetuksen lähtökohtana, yhteisistä ohjaukikäytännöistä, joihin sitoutuu kaikki sekä yhdessä keskustellen ja suunnitellen. Arkilähtöisyys ja arjen sujuminen opetuksen lähtökohtana muodostui siitä, että ei mene siihen, että *”nyt on koulun jutut ja nää on osaston jutut”*, että *”se ei ole pelkästään sitä koulua, on myös osastolla muun muassa ruokailutilanteet ja semmoiset ja että se saadaan mukaan siihen normaaliin elämään”*. Yhteiset ohjaukikäytännöt, joihin sitoutuu kaikki muodostui seuraavista asioista: *”saa sitten siirrettyä tähän osaston arkeen hyväksi havaittuja juttuja, mitä voi meidänkin työssä käyttää”*, ja siitä, että *”se ei vaan jää siihen, että koulussa tehdään näin ja sitten yhtä äkkiä sama asia tehdäänkin eri tavalla osastolla”*. Lisäksi tähän teemaan kuului huomio ohjaukikäytäntöiden eroavaisuudesta, että *”nekin asiat ovat semmoisia, mitkä sekoittaa”*. Yhdessä keskustellen ja suunnitellen muodostui yhteisestä keskustelusta ja ihmettelystä, ja että pystyy jakamaan ajatukset puolin ja toisin, että *”se ei ole pelkästään tonne kouluun”*.

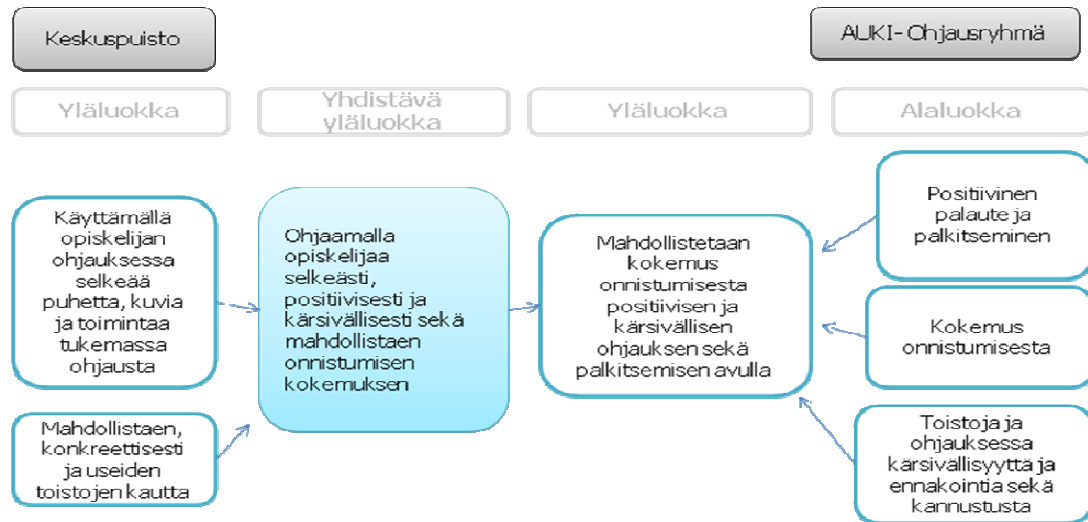
Kuvio 13. Arkilähtöisesti yhteistyössä tasavertaisesti keskustellen opiskelijoiden lähiverkoston kanssa pääteeman muodostuminen.

Ohjaamalla opiskelijaa selkeästi, positiivisesti ja kärsivällisesti sekä mahdollistaen onnistumisen kokemuksen muodostui yhdistäväksi pääteemaksi Keskuspuiston pääteemoista käyttämällä opiskelijan ohjauksessa selkeää puhetta, kuvia ja toimintaa tukemassa ohjausta ja mahdollistaen konkreettisesti useiden toistojen kautta ja AUKI -ohjausryhmän pääteemasta mahdollistetaan kokemus onnistumisesta positiivisen ja kärsivällisen ohjauksen sekä palkitsemisen avulla. Keskuspuiston tulokset muodostuivat seuraavista pääteemoista: käyttämällä opiskelijan ohjauksessa selkeää puhetta, kuvia ja toimintaa tukemassa ja mahdollistaen konkreettisesti ja useiden toistojen kautta. Käyttämällä opiskelijan ohjauksessa selkeää puhetta, kuvia ja toimintaa tukemassa ohjausta muodostui ohjaustavasta,

selkokieliisyydestä, puheesta ja kuvista ja sitten motoriikasta sekä ohjaamisesta moniaistikanavaisesti.

Tekemisen ja osallistumisen mahdollistaminen luottamuksellisessa oppimistilanteessa muodostui kokemuksesta, että saa tehdä ja osaakin tehdä, ja että ei tehdä asioita opiskelijan puolesta, vaan vaaditaan asioita sekä laitetaan rajoja. Lisäksi tähän liittyi teema, kokemuksella tehdään työtä. Kannustava ja positiivinen palaute muodostui siitä, että opiskelija saa onnistumisien kautta palautetta toimimisestaan ja asenteesta *”jee, sä onnistut siinä”*. Mallista oppiminen muodostui ohjaajan mallittamisesta, asioita tehdään tuetusti ja mallittamalla: ohjaajat toimivat mallina, eikä niinkään muut opiskelijat, ja antamalla kuvan saa esimerkiksi tehtävän. Toimintojen opettelu konkreettisesti muodostui siitä, että tekeminen opetellaan siten, että lähdetään ihan alusta, opetetaan konkreettisesti ja kädestä pitäen, tietyssä järjestyksessä sekä, että tehtävät pilkotaan osiin. Toistojen ja sinnikkään harjoittelun avulla teema muodostui toistoista ja pikkuhiljaa tekemisestä.

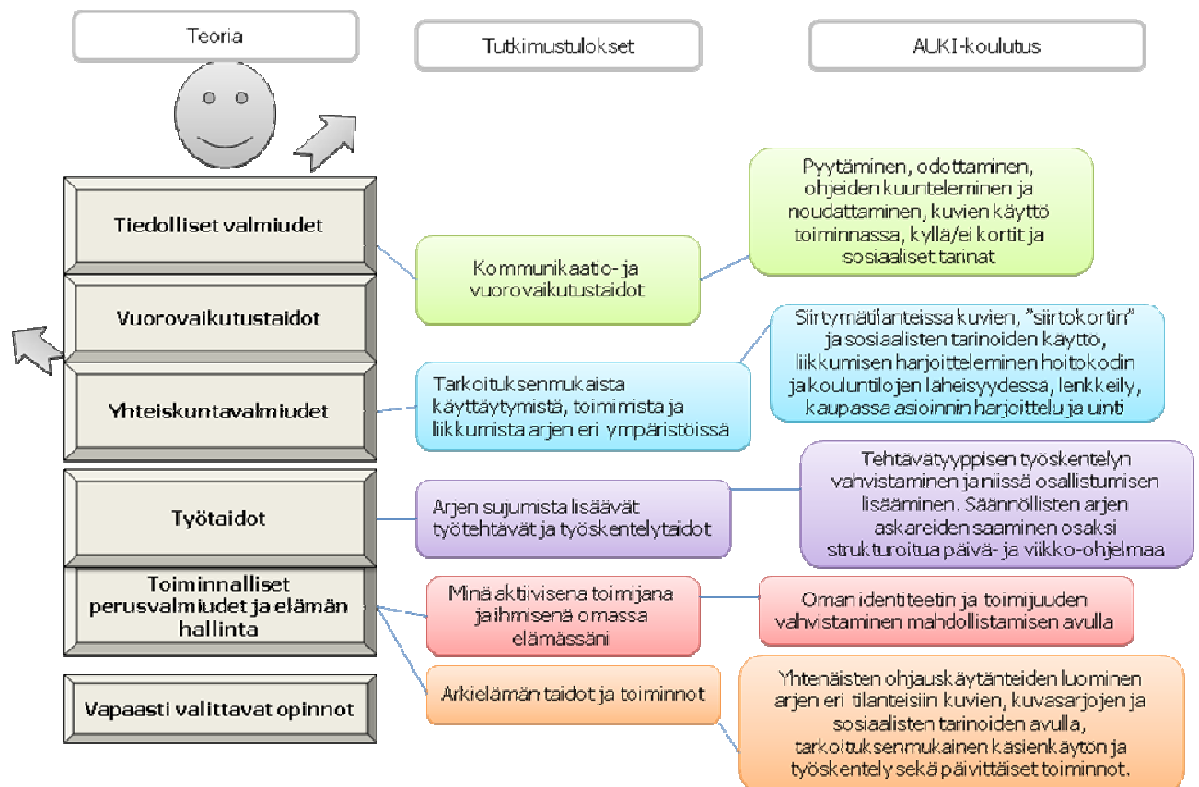
AUKI -ohjausryhmän tuloksissa mahdollistetaan kokemus onnistumisesta positiivisen ja kärsivällisen ohjauksen sekä palkitsemisen avulla muodostuivat positiivisesta palautteesta ja palkitsemisesta, onnistumisen kokemuksesta sekä toistoista ja ohjauksessa kärsivällisyydestä ja ennakkoinnista sekä kannustuksesta. Positiivinen palaute ja palkitseminen muodostuivat siitä, että *”se ei ole huonon kautta se opetus, vaan se on niin kuin palkitaan hyvästä ja tavallaan sitten siitä jää loppuen lopuksi kiva fiilis”* ja positiivisen palautteen saaminen. Kokemus onnistumisesta muodostui siitä, että *”he saavat loistaa jossain tehtävässä”*, onnistumisen kokemuksesta ja osaamisen tunnistamisesta ja että nähdään, mitä opiskelijat osaavat. Toistoja ja ohjauksessa kärsivällisyyttä ja ennakkointia sekä kannustusta muodostui kärsivällisestä toistamisesta ja että *”vie oman aikansa, että oppii liikkumaan tai syömään täällä”* sekä kannustamisesta. Lisäksi jos tilanteessa näyttää siltä, että *”homma hajoaa”*, niin sitten ohjataan niin, että saa tehtyä, mutta helpottaen tehtävän vaatimusta. Ohjaukselta edellytetään myös paljon, *”sellaista kolme askelta edellä olemista”*.

Kuvio 14. Ohjaamalla opiskelijaa selkeästi, positiivisesti ja kärsivällisesti sekä mahdollistaen onnistumisen kokemuksen päätteeman muodostuminen.

7 Päätelmiä ja tuloksien pohdintaa

Opinnäytetyön tutkimuksen tuloksina muodostui ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, mitä vaikeasti kehitysvammaisille autistisille kehitysvammaisille pitäisi opettaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa, seuraavat pääteemat: kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot, tarkoituksenmukaista käyttäytymistä, toimimista ja liikkumista arjen eri ympäristöissä, arjen sujumista lisäävät työtehtävät ja työskentelytaidot, minä aktiivisena toimijana ja ihmisenä omassa elämässäni ja arkielämän taidot ja toiminnot. Nämä tulokset vastaavat opetussuunnitelman opintokokonaisuuksia alla esitetyn kuvion 15 mukaisesti. Kuviossa on vasemmalla teoria eli opetussuunnitelman opintokokonaisuudet, keskellä tutkimustulokset ja oikealla esimerkkejä, mitä kunkin teeman sisältö on AUKI-koulutuksessa.

Kuvio 15. Teorian, tutkimustulosten ja AUKI -koulutuksen yhteys tutkimuskysymykseen mitä pitäisi vaikeasti kehitysvammaisille autisteille opettaa.

Seuraavaksi kuvataan teorian, tulosten ja AUKI -koulutuksen teeman vuoropuhelua. AUKI -koulutuksen opetus on kokonaisvaltaista, eikä opetusta ole pilkottu opintokokonaisuuksittain. Toteutus on opiskelijan tarpeista nousevaa.

Keskuspuiston tuloksissa **Kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot** painottuivat sosiaalisiin arkielämäntaitoihin, toisten ihmisten huomioimiseen, tervehtimiseen ja kommunikaatiokeinojen käyttämiseen. AUKI -ohjausryhmän tuloksissa painotus oli sosiaalisessa käyttäytymisessä, itsensä ilmaisemisessa tarkoituksenmukaisesti, asioiden pyytämisessä ja sen harjoittamisessa, ohjauksessa olemisessä sekä ennen kaikkea peruskommunikaatiotaitojen harjoittelussa. Tulosten eri asioihin painottumiseen vaikuttanee opiskelija aineiston heterogeenisyys Keskuspuiston ja AUKI -opiskelijoiden välillä. AUKI -opiskelijoiden perus kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot tarvitsevat harjoittelusta ja vahvistumista ennen kuin voi edetä vaativimpiin kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitoihin ja keinoihin. Valmentavan opetussuunnitelmassa Kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot vastaavat sisällöltään Tiedolliset valmiudet ja Vuorovaikutustaidot opintokokonaisuutta. Luvussa 2.2 on määritelty opintokokonaisuuden sisältö ja tavoitteet.

AUKI -koulutuksessa noudatetaan valmentavan opetussuunnitelman nimikkeitä opintokokonaisuuksille. AUKI -koulutuksessa tiedollisten valmiuksien ja vuorovaikutustaitojen opintokokonaisuuksissa keskeisenä tavoitteena ovat tarkoituksen mukaisen kommunikaation ja itsensä ilmaisemisen vahvistaminen. Opintokokonaisuudessa harjoitellaan tarkoituksen mukaista kommunikaatiota: asioiden pyytämistä, odottamista, ohjeiden kuuntelemista ja noudattamista sekä ohjauksessa olemista, kyllä ja ei korteilla kysymyksiin vastaamista, ohjauksessa olemista, ohjeiden kuuntelemista ja noudattamista. Kuvien käyttöä vahvistetaan toiminnassa esimerkiksi strukturoimalla tehtävätuokit valokuvallisilla ja/tai PCS-kuvilla ja/tai tehtäväkorteilla ja kuvasarjoilla. Sosiaalisia tarinoita käytetään eri tilanteissa selventämässä, esimerkiksi mitä tapahtuu nyt, mitä sitten, kuinka kauan tilanne kestää ja mitä sen jälkeen tapahtuu.

Keskuspuiston tuloksissa **Tarkoituksen mukaista käyttäytymistä, toimimista ja liikkumista arjen eri ympäristöissä** painottuvat yhteiskunnallisiin valmiuksiin; kuinka toimia ja käyttäytyä yhteiskunnassa: kotona, koulussa ja toimintakeskuksessa. AUKI- ohjausryhmän tulokset painottuivat tarkoituksenmukaiseen käyttäytymiseen, uusiin toimintamalleihin ja muutoksiin siedättymiseen. Keskuspuiston opiskelijat

harjoittelevat yhteiskunnassa toimimista ja liikkumista, kun taas AUKI -opiskelijat harjoittelevat omassa konkreettisesti arjessa ja sen toiminnoissa tarkoituksen mukaista käyttäytymistä. Valmentavan opetussuunnitelmassa Tarkoituksenmukainen käyttäytyminen, toimiminen ja liikkuminen arjen eri ympäristöissä vastaa sisällöltään Yhteiskuntavalmiudet opintokokonaisuutta. Luvussa 2.2 on määritelty opintokokonaisuuden sisältö ja tavoitteet.

AUKI -koulutuksessa yhteiskuntavalmiuksien opintokokonaisuudessa harjoitellaan kuvien, ”siirtokortin” ja sosiaalisten tarinoiden käyttöä helpottamassa siirtymätilanteita. Liikkumista harjoitellaan siirtymisissä hoitokodin tiloista koulun tiloihin, ulkona liikkumista hoitokodin ja koulun tilojen läheisyydessä Rinnekodin alueella. Lisäksi opiskelijoiden kanssa lenkkeillään, käydään tekemässä asioinnin harjoittelua Rinnekodin alueen kaupassa ja ryhmällä on uintivuoro kerran viikossa Rinnekodin Martintalolla. Opetustuokioissa harjoitellaan tarkoituksenmukaista käyttäytymistä, omalla paikalla odottamista ja keskittymistä käsillä oleviin tehtäviin. Tilannestruktuurin avulla luodaan raamit siihen, mitä ollaan tekemässä, kuinka kauan tilanne kestää ja milloin se loppuu. Strukturi voi olla jäsennettynä tehtävävalokuvilla tai tehtävillä, jotka ovat muovilaatikossa ja kun kaikki on tehty, niin tilanne loppuu.

Keskuspuiston tuloksissa **arkielämän taidot ja toiminnot** painottuivat monimutkaisempiin arjen toimintoihin ja rutiineihin sekä niiden harjoitteluun. Pääpainona ovat itsenäisen elämän arkitaidot. AUKI -ohjausryhmän tuloksissa painottui konkreettinen arki ja sen toiminnot sekä niiden opetteleminen ja sitä kautta omatoimisuuden lisääminen. Keskuspuiston tulokset jakaantuivat teemoiltaan arkeen, itsestä huolehtimisen taitoihin, kodinhoidollisiin tehtäviin sekä syömiseen ja ruokailuun liittyviin taitoihin ja tapoihin. AUKI -ohjausryhmän tuloksissa painopiste oli arjen sujumisessa: omatoimisuuden lisäämisessä arjessa ja arjen eri tilanteissa ja toiminnoissa. Valmentavan opetussuunnitelmassa arkielämän taidot ja toiminnot vastaavat sisällöltään toiminnalliset perusvalmiudet opintokokonaisuutta. Luvussa 2.2 on määritelty opintokokonaisuuden sisältö ja tavoitteet.

AUKI -koulutuksessa toiminnallisten perusvalmiuksien opintokokonaisuuden tavoitteena on lisätä opiskelijoiden osallistumista ja omatoimisuutta päivittäisissä arjen toiminnoissa. Tavoitteena on myös yhtenäisten ohjauskäytänteiden luominen arjen eri tilanteisiin kuvien, kuvasarjojen ja sosiaalisten tarinoiden avulla ja sitä kautta lisätä opiskelijan omatoimisuutta. Toiminnallisiin perusvalmiuksiin kuuluvat myös

karkeamotoriikka, hienomotoriikka ja päivittäiset toiminnot. Näitä harjoitellaan arjen toistuvien rutiinien yhteydessä esimerkiksi pukeuduttaessa ja riisuuntuessa, lounaalla esimerkkiruokailun yhteydessä, suihkussa käydessä, käsiä ja hampaita pestessä.

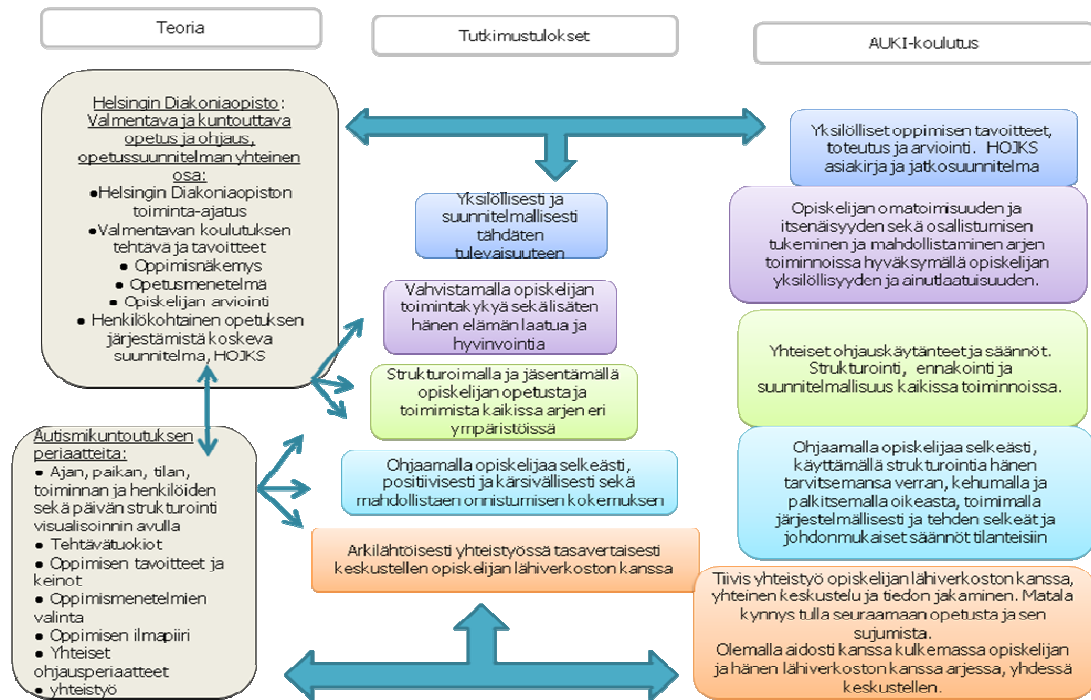
Keskuspuiston tuloksissa **minä aktiivisena toimijana ja ihmisenä omassa elämässä** painottui opiskelijan omaan aikuiseen identiteettiin, tunteiden hallintaan, oman jutun löytämiseen ja onnistumisen elämyksien saamiseen elämässä. Keskeisenä tuloksista nousi se, että opiskelijan oma käsitys itsestään vahvistuu ja sitä kautta hän ”kasvaa” aikuiseksi. AUKI -ohjausryhmän tuloksista ei tätä teemaa muodostunut. Valmentavan opetussuunnitelmassa minä aktiivisena toimijana ja ihmisenä omassa elämässäni vastaa sisällöltään toiminnalliset perusvalmiudet ja elämänhallinta opintokokonaisuuden elämänhallinnan asioita. AUKI -koulutuksessa elämän hallintaan liittyviä asioita harjoitellaan onnistumisien, mahdollistamisen ja kannustamisen kautta. Opiskelijalle annetaan suoraa, aitoa palautetta niin onnistumisesta kuin epäonnistumisesta. On tärkeää tuntea olevansa hyväksytty ja hyvä. Strukturoiminen jäsentää tilanteita ja niiden avulla voidaan jäsentää opiskelijan toimintaa. Opiskelijoille annetaan heitä motivoivia palkintoja suoriutumisestaan, esimerkiksi makeinen, hedelmä tai jokin muu herkkupala. Keskeisintä opintokokonaisuudessa on, että opiskelija tekee kaiken sen itse, mitä pystyy - asioita ei tehdä puolesta. Opiskelijaa ohjataan siten, että hän kykenee tekemään asiat mahdollisimman itsenäisesti. Opiskelijaa kannustetaan tekemään itse, esimerkiksi annostelevaan ruoan, viemään astiat koneeseen, pukeutumaan ja peseytymään. Ilman kokemusta, ei voi oppia. On mahdollistettava.

Arjen sujumista lisäävät työtehtävät ja työskentelytaidot painoutuivat Keskuspuiston tuloksissa itse tekemisen mahdollistamisessa ohjattuna, toiminnan jäsentämisestä ja erilaisista tehtävistä. AUKI -ohjausryhmän tuloksissa painottui keskittyminen, eri tehtävien tekeminen ja niiden loppuunsaattaminen, käytännölliset ja arkilähtöiset tehtävät, liikkumisen ja asioimisen sekä tarkoituksenmukaisen käyttäytymisen harjoittelu. Valmentavan opetussuunnitelmassa arjen sujumista lisääviä työtehtäviä ja työskentelytaitoja vastaavat sisällöltään työtaidot opintokokonaisuutta. AUKI -koulutuksessa opintokokonaisuuden tavoitteena on tehtävätyyppisen työskentelyn vahvistaminen ja niissä osallistumisen lisääminen. Tavoitteena on myös säännöllisten arjen askareiden ja työtehtävien saaminen osaksi strukturoitua päivä- ja viikko-ohjelmaa. Opintokokonaisuuden pääpaino on mielekkäässä ja

tarkoituksenmukaisessa ja sujuvassa arjessa. Päivittäiset toiminnot ovat arjen yksi perusta ja ne toistuvat usein. Syöminen ja juominen, pukeutuminen ja riisuminen sekä peseytyminen ovat asioita, jotka tulisi sujua ohjattuna, fyysisesti autettuna tai itsenäisesti. Tehtävätyyppinen työskentely haastaa opiskelijan keskittymään ja tekemään tehtäviä.

Seuraavaksi kuvataan toisen tutkimuskysymyksen tulosten, teorian ja AUKI -koulutuksen yhteyttä.

Opinnäytetyön tutkimuksen toiseen tutkimuskysymykseen tuloksina muodostui, miten vaikeasti kehitysvammaisia autistisia kehitysvammaisia pitäisi opettaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa, seuraavat pääteemat: yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti tähdäten tulevaisuuteen, vahvistamalla opiskelijan toimintakykyä sekä lisäten hänen elämän laatua ja hyvinvointia, strukturoimalla ja jäsentämällä opiskelijan opetusta ja toimimista kaikissa arjen eri ympäristöissä, ohjaamalla opiskelijaa selkeästi, positiivisesti ja kärsivällisesti sekä mahdollistaen onnistumisen kokemuksen ja arkilähtöisesti yhteistyössä tasavertaisesti keskustellen opiskelijan lähiverkoston kanssa. Nämä tulokset vastaavat Helsingin Diakoniaopiston valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksenopetussuunnitelman yhteisen osan ja autismikuntoutuksen periaatteiden sisältöjä. Kuviossa 16 on vasemmalla teoria eli opetussuunnitelman yhteinen osa ja sen alla autismikuntoutuksen periaatteet, keskellä tutkimustulokset ja oikealla esimerkkejä, mitä kunkin teeman sisältö on AUKI -koulutuksessa.

Kuvio 16. Teorian, tutkimustulosten ja AUKI -koulutuksen yhteys tutkimuskysymykseen miten pitäisi vaikeasti kehitysvammaisille autistisia opettaa.

Seuraavaksi kuvataan tarkemmin tuloksia suhteessa teoria, tulokset ja AUKI -koulutuksen esimerkkejä toteutuksesta.

Keskuspuiston **yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti tähdäten tulevaisuuteen tuloksissa** korostui opiskelijan yksilöllisyys, alkukartoitus pohjana suunnitelmallisuudelle ja diagnostinen perehtyminen. Tärkeänä koettiin, että diagnoosista tiedetään, mistä mikäkin johtui ja mitä on ennustettavissa. Tulevaisuuteen tähtääminen ja saattaen siirtäen olivat myös keskeisiä teemoja. Tuloksissa ilmeni, että kolme vuotta opiskeluun on liian lyhyt aika, koska autistiset hyötyisivät pidemmästä koulutusajasta. AUKI -ohjausryhmän tuloksissa painottui myös alkuarviointi pohjana suunnitelmallisuudelle ja yksilöllisyys. Tärkeänä nousi opiskelijan vahvuuksien ja heikkouksien tunnistaminen ja se, mihin kannattaa kunkin opiskelijan kohdalla panostaa. Koulutusryhmän lähtötaso vaikuttaa myös koulutuksen toteutukseen. Helsingin Diakoniaopiston valmentavien opetussuunnitelman yhteisessä osassa Yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti tähdäten tulevaisuuteen tulos vastaa

opetussuunnitelman yhteisen osan sisältöä, johon on määritelty Helsingin Diakoniaopiston toiminta-ajatus, valmentavien koulutusten tehtävät ja tavoitteet, oppimisenäkemys, opetusmenetelmä ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Valmentavan opetussuunnitelman yhteisen osa on tiivistäen määritelty luvussa 2.1.

AUKI -koulutus on HDO:n valmentavaa koulutusta ja se noudattaa toteutuksessa oppilaitoksen toiminta-ajatusta, arvoja ja opetussuunnitelman yhteistä osaa koulutuksen toteutuksessa. AUKI -koulutuksessa painottuu opiskelijoiden yksilöllisyys. HOJKS asiakirjaan kirjataan opetuksen tavoitteet, opetuksen toteutumista ja arviointia. Autismikuntoutuksen periaatteita noudattamalla saadaan välineitä opiskelijan yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Opiskelijan jatkosuunnitelman miettiminen on osa koulutusta; mietitään ja arvioidaan yhdessä opiskelijan verkoston kanssa, missä opiskelijan kanssa mennään oppimisessa, minne tavoitellaan meneväksi ja mihin opiskelija sijoittuisi opintojen jälkeen. Voisiko opiskelija mahdollisesti siirtyä asumaan johonkin toiseen vähemmän tuettuun yksikköön? Mikä yksikkö mahdollisesti olisi? Ja miten saattaen siirtäen prosessi toteutetaan?

AUKI -koulutuksen tuloksissa **vahvistamalla opiskelijan toimintakykyä sekä lisäten hänen elämänlaatua ja hyvinvointia** pääteema painotti opiskelijan hyvinvointia ja mielekästä elämää, toimintakyvyn kohentumista ja että opiskelija pystyisi löytämään elämäänsä jotain uutta. Vahvistamalla opiskelijan toimintakykyä sekä lisäten hänen elämänlaatua ja hyvinvointia tulos vastaa opetussuunnitelman yhteisen osan sisältöä, johon on määritelty HDO:n toiminta-ajatus, valmentavien koulutusten tehtävät ja tavoitteet, oppimisenäkemys, opetusmenetelmä ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Valmentavan opetussuunnitelman yhteisen osa on tiivistäen määritelty luvussa 2.1. AUKI -koulutuksessa vahvistamalla opiskelijan toimintakykyä sekä lisäten hänen elämänlaatua ja hyvinvointia teemaa on se, että mahdollistetaan ja tuetaan opiskelijan omatoimisuus ja itsenäisyys sekä osallistuminen arjen toiminnoissa hyväksyen opiskelijan yksilöllisyys ja ainutlaatuisuus. Opiskelijan toimintakyky paranee, kun hänen osallistuminen ja suoriutuminen arjen toimintoihin vahvistuu ja sitä kautta opiskelijan hyvinvointi ja elämänlaatu paranee hänen osallistuessa elämäänsä aktiivisemmin.

Keskuspuiston **strukturoimalla ja jäsentämällä opiskelijan opetusta ja toimimista kaikissa arjen eri ympäristöissä** tuloksissa painottui se, että jokaiselle

opiskelijalle etsitään soveltuva kommunikointikeino ja että moniaistikanavaisuutta hyödynnetään jäsentämisessä. AUKI -ohjausryhmän tuloksissa painottui se, että keskitytään yhteen asiaan kerrallaan ja tehdään se alusta loppuun sekä päivän ja tilanteiden strukturoiminen. AUKI -ohjausryhmän tuloksissa painotus oli arjen kaikkien tilanteiden strukturoimisessa, Keskuspuiston tuloksissa painotus oli opetuksessa. Autismikuntoutuksen periaatteista nousee ajan, paikan, tilan, toiminnan ja henkilöiden sekä päivän jäsentäminen eli strukturointi visualisoinnin avulla, tehtävätuokiot (koritehtävät), oppimismenetelmät, oppimisen tavoitteet ja keinot, yhteiset ohjausperiaatteet ja yhteistyö sekä oppimisen ilmapiiri. Autismikuntoutuksesta on kuvausta luvussa 3.3. AUKI -koulutuksessa strukturoimalla ja jäsentämällä opiskelijan opetusta ja toimimista kaikissa arjen eri ympäristöissä teemassa painotetaan yhteisten ohjauskäytänteiden ja sääntöjen luomiseen ja noudattamiseen. Opetuksessa käytetään strukturointia, ennakoitua ja suunnitelmallisuutta kaikissa toiminnoissa. Strukturoimalla ja jäsentämällä ei jäsennetä pelkästään opiskelijan toimintaa, vaan myös hänen kanssaan työskentelevien ammattihenkilöiden toimintaa ja ohjausta.

Keskuspuiston tuloksissa **ohjaamalla opiskelijaa selkeästi, positiivisesti ja kärsivällisesti sekä mahdollistaen onnistumisen kokemuksen** pääteema painotti opiskelijan ohjaustapaa: käytetään selkokieltä, puhetta, motoriiikkaa, kuvia ja ohjataan kaikkien aistien kautta. AUKI -ohjausryhmän tuloksissa korostui onnistumisen kokemus ja ohjauksen merkitys. Ohjaamisen avulla voidaan mahdollistaa opiskelijalle onnistuminen, kunhan osataan ohjata häntä siten, ettei *"homma hajoa käsiin"*. Positiivinen palaute ja kannustaminen ovat keskeistä. Tärkeänä koettiin myös se, että koulun asiat siirtyisivät hoitokodin arkeen. AUKI -koulutuksessa tämä pääteema ohjaamalla opiskelijaa selkeästi, positiivisesti ja kärsivällisesti sekä mahdollistaen onnistumisen kokemuksen tarkoittaa sitä, että opiskelijaa ohjataan selkeästi, käyttämällä strukturointia hänen tarvitseman verran, opiskelijaa kehdutaan ja palkitaan oikeasta. AUKI -koulutuksessa toimitaan järjestelmällisesti ja tehden selkeät ja johdonmukaiset säännöt tilanteisiin.

Keskuspuiston tuloksissa **arkilähtöisesti yhteistyössä tasavertaisesti keskustellen opiskelijan lähiverkoston** kanssa pääteema painottui yhteistyö opettajan ja ohjaajan välillä sekä kodin, koulun ja asumispaikan huomioiminen. AUKI -ohjausryhmän tuloksissa merkittäväksi tekijäksi nousi *"yhteinen keskustelu ja ihmettä"*, yhteiset ohjauskäytänteet ja ennen kaikkea arkilähtöisyys opetuksen

lähtökohtana. Arkilähtöisesti yhteistyössä tasavertaisesti keskustellen opiskelijan lähiverkoston kanssa tulos vastaa opetussuunnitelman yhteisen osan sisältöä, johon on määritelty Helsingin Diakoniaopiston toiminta-ajatus, valmentavien koulutusten tehtävät ja tavoitteet, oppimisenäkemys, opetusmenetelmä ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Valmentavan opetussuunnitelman yhteisen osa on tiivistäen määritelty luvussa 2.1.

Autismikuntoutuksen periaatteita noudattamalla saadaan välineitä opiskelijan yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen ja verkostotyöskentelyyn - yhdessä tekemisen periaatteen. AUKI -koulutuksen toteutuksessa tehdään tiivistä yhteistyötä opiskelijan lähiverkoston kanssa yhteisen keskustelun ja tiedon jakamisen avulla. Opiskelijan lähiverkostolla on mahdollisuus tulla seuraamaan opetusta ja sen sujumista. AUKI -koulutuksen henkilökunta toteuttaa arkilähtöisesti yhteistyössä tasavertaisesti keskustellen opiskelijan lähiverkoston kanssa teemaa olemalla aidosti kanssa kulkemassa opiskelijan ja hänen lähiverkoston kanssa arjessa, yhdessä keskustellen.

Tämä opinnäytetyö oli osa laajempaa AUKI -koulutuksen suunnittelu-, kehittämis- ja toteutusprosessia (kts. kuvio 2). AUKI -koulutus on HDO:n ja Rinnekoti-säätiön yhteistyöpilottikokeilu työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen toteutuksesta Rinnekoti-Säätiön alueella. Opiskelijoina AUKI -koulutuksessa ovat vaikeasti kehitysvammaiset autistiset opiskelijat, jotka asuvat Rinnekoti-Säätiön Lehmuskumpu ja Autismi vaaka sekä Turva 2 yksiköissä. AUKI -koulutuksen konkreettisen toteutuksen suunnittelu alkoi lokakuussa 2009, kun tutkija aloitti työt kouluttajan tehtävässä HDO:lla. Koulutusta oli valmistellut ohjausryhmä, johon kuului edustajia HDO:sta ja Rinnekoti-Säätiöstä.

Tutkija on tutustunut AUKI -koulutuksen suunnittelu-, kehittämis- ja toteutusprosessissa eri opetussuunnitelmiin (Keskuspuisto, Opetushallituksen valmentavien opetussuunnitelma ja HDO:n valmentavien opetussuunnitelma), ollut tutustumassa Keskuspuiston valmentaviin koulutuksiin, tehnyt päiväkirjamerkintöjä ja ottanut valokuvia. Tärkein tutkijan ymmärrystä syventävä elementti on ollut opiskelijoihin perehtyminen ja tutustuminen ennen koulutuksen aloittamista. Asiakasryhmänä vaikeasti kehitysvammaiset autistit ovat useimmille varsin vieraita. Tutkijalla oli jo useamman vuoden kokemus vaikeasti kehitysvammaisten autistien kanssa työskentelystä toimintaterapeutin tehtävässä Rinnekoti-Säätiössä. Opettamisesta ja opetussuunnitelman laatimisesta ei tutkijalla ollut ennestään

kokemusta. Opetussuunnitelmiin tutustumisen, kirjallisuuteen perehtymisen, AUKI - opiskelijoihin tutustumisen, Keskuspuiston valmentaviin koulutuksiin tutustumisen, päiväkirjamerkintöjen ja valokuvien avulla on voitu perehtyä syvemmin siihen, mitkä ovat koulutuksen reunaehdot ja raamit sekä mahdollisuudet.

Tähän opinnäytetyöhön oli rajattu AUKI -koulutuksen suunnittelu-, kehittämis- ja toteutusprosessin tutkimuksellinen osa, jossa hyödynnettiin Keskuspuiston osaamista ja AUKI -ohjausryhmää. Opinnäytetyön avulla haluttiin tutkia käsityksiä siitä, mitä ja miten pitäisi vaikeasti kehitysvammaisia autistisia opettaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa. Tutkimusaineisto kerättiin kahden ryhmähaastattelun avulla. Keskuspuiston ryhmähaastatteluun osallistuneet henkilöt olivat opetuksen ammattilaisia ja heillä on vuosien kokemus valmentavissa koulutuksissa opettamisesta. Keskuspuiston tuloksissa näkyi se, että he tietävät, mitä vaikeasti kehitysvammaisille autisteille pitäisi opettaa valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa. Tutkijan rooli oli osallistuvampi AUKI -ohjausryhmän ryhmähaastattelussa, koska työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava koulutus ja sen sisältö olivat vielä vieraita. AUKI -ohjausryhmän haastattelun aikaan, oli AUKI -koulutusta toteutunut vasta vajaa kolme kuukautta. Uuden koulutuksen käynnistäminen vie aikaa ja asiakasryhmän ollessa näinkin haastava, on opetuksen aloittaminen tehtävä pikkuhiljaa ja opiskelijälähtöisesti. AUKI -ohjausryhmän haastatteluun osallistui myös hoitaja, joka osasi tuoda esille opiskelijoiden oppimisen tarpeita ja näin saatiin tuloksiin myös konkreettinen arkinäkökulma. Tutkimuksen ryhmähaastatteluihin osallistui eri koulutustaustaltaan olevia ammattihenkilöitä, mikä tekee tutkimusaineiston näkökulman laajemman.

Tutkimuksen avulla saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin pienen ammattijoukon näkökulmasta. Ryhmähaastatteluihin oli kutsuttu suurempi joukko, mutta aikataulukiireiden vuoksi, ei kaikille sopivaa aikaa kyetty järjestämään. Ryhmähaastatteluiden aineisto oli puhtaaksi kirjoitettuna 10 sivua. Ryhmähaastattelujen perusteella saatiin laadultaan tarpeeksi kattava tutkimusaineisto, josta kyettiin muodostamaan tämän tutkimuksen tulokset (Vilka 2005: 126). Tuloksien avulla kyettiin kuvaamaan tarkemmin vaikeasti kehitysvammaisten autistien työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja sen sisältöä.

Keskuspuiston opiskelijat ovat kyvyiltään ja osaamisentasoltaan "parempitasoisia", kuin mitä AUKI -koulutukseen osallistuvat opiskelijat. Oli tärkeää, että keskuspuiston

näkökulma näkyi tässä opinnäytetyössä: tiedetään, mitä tavoitella. Nähtiin myös se, että mikäli opiskelijan taidot kehittyvät, on kokemusta siitä, mihin sen jälkeen voidaan panostaa opetuksessa. Tutkimuksen tulokset antavatkin kahden eri ääripään esimerkkejä, siitä mitä opetus voi olla. Koulutuksen järjestämisen lähtökohdista, oppilaitoksessa ja hoitokotilähtöisesti arjessa, antavat erilaiset mahdollisuudet toteuttaa koulutusta. Arkielämälähtöisyys onnistuu, kun ollaan arjessa lähellä ja läsnä. AUKI -koulutuksella on aitiopaikka, koska opetusta on mahdollista toteuttaa sekä koulun tiloissa että hoitokodissa. Kuitenkin arkielämälähtöisyyteen tarvitaan vielä sitä, että kaikki opiskelijan kanssa työskentelevät sitoutuvat työskentelemään tavoitteellisesti ja yhteisesti sovittujen käytänteiden mukaan. Yhteisien pelisääntöjen noudattamisella ja pitkäjänteisellä työskentelyllä, voidaan vaikuttaa opiskelijan kykyyn toimia ja osallistua omaan arkeensa. Valitettavasti yhteisiin pelisääntöihin ja ohjauskäytänteisiin ei aina sitouduta täysin, vaikka se olisi asiakkaan kannalta paras vaihtoehto. AUKI -koulutusryhmään osallistuvat opiskelijat eivät voisi osallistua oppilaitoksessa järjestettävään opetukseen vaikeahoitoisuuden ja erityispiirteidensä vuoksi. Juuri toimintaympäristöstä nousseesta tarpeesta toteutettiin AUKI -koulutus Rinnekodin laitoshuollon alueella.

Tutkimuksen tulokset linkittyivät oivallisesti teoriaan, varsinkin tutkimuskysymyksessä, siitä mitä pitäisi opettaa. Opintokokonaisuuksien sisältö aukeni eri tavalla, kun siihen oli peilattavana teoria, tutkimustulokset ja käytännön työ. Tutkimustulosten kautta tuotettiin kuvausta käytännön toteutukseen linkittyen opintokokonaisuuden toteutuksesta. Tuotettu tieto on tärkeää, kun perustellaan vaikeimmin kehitysvammaisten autistien kouluttautumisen tarpeita ja mitä se edellyttää henkilöstön osaamiselta sekä henkilö- ja fyysisen ympäristön resursseilta. Tutkimuksen kautta osoitettiin, että vaikeasti kehitysvammaisia autisteja on mahdollista opettaa, kunhan tiedetään mitä opetetaan ja miten.

Valmentavan opetussuunnitelman opintokokonaisuudet antavat reunaehdot sille, mitä oppiaineita opintoihin kuuluu. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että riippuen opetusryhmästä ja opiskelijoiden yksilöllisistä oppimisen tarpeista, on opintokokonaisuuksien painotus erilainen. Vaikeammin kehitysvammaisten autistien koulutukselliset järjestelyt riippuvat hyvin paljon yksilöistä ja siten ryhmästä kokonaisuudessaan. Koulutusohjelmien toteuttaminen lähtee opiskelijoiden yksilöllisistä oppimisen tarpeista. Täysin identtisenä ja saman sisältöisenä koulutus on hankala

toteuttaa. Tämä opinnäytetyö antaa laajan kuvan siitä, mitä vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentava koulutus on ja mitä se voi olla kahdessa eri ääripäässä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että vaikeasti kehitysvammaisia autisteja pitäisi opettaa yksilöllisesti, arkielämäisesti ja kokonaisvaltaisesti. Vaikeasti kehitysvammaisten autistien opettaminen edellyttää syvempää osaamista autismikuntoutuksesta ja laajaa pedagogista osaamista. Tutkijan kokemuksen mukaan, kuitenkin vaikeastikin hoidettavat vaikeasti kehitysvammaiset autistit hyötyisivät kuntoutuksellisesta opettamisesta, koska sillä voidaan heidän arjen sujumiseen ja toimintakykyyn vaikuttaa. Se vaatii enemmän henkilöstö- ja koulutusresursseja, pienempiä asumisyksiköitä ja vahvaa ammatillista osaamista. Työskentelyssä tarvitaan sitoutumista ja yhteisten pelisääntöjen sekä ohjaukskäytänteiden noudattamista. Aluksi struktuuri on hyvin tiukka, opiskelijan edetessä ja sietäessä hieman lievempää struktuuria, voidaan sitä vähentää. Autismikuntoutusta tehdään käytännön kokemusta ja teoriaa yhdistäen. Kuntoutus on pitkäjänteistä, hyvin yksilöllistä ja opiskelijan henkilökohtaisista edellytyksistä nousevaa.

Tutkimuksessa korostui ohjaukselliset tekijät. Ohjauksellisella tavalla on opiskelijalle suurta merkitystä. Haasteen opetukselle tässä opiskelijaryhmässä tekee se, että ohjauksella on niin iso merkitys asioiden opettamisessa. On löydettävä juuri oikeanlainen ohjauksellinen tyyli, joka sopii opiskelijalle. Se voi olla sanat, fyysinen ohjaus, kuvat, esineet tai kehon elekieli. Ilman oikeanlaista ohjausta, ei voida ohjata ja mahdollistaa opiskelijaa onnistumaan ja tekemään asioita mahdollisimman itsenäisesti.

Autismikuntoutuksen periaatteiden mukautettu käyttö ja opetussuunnitelman yhteinen osa opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa antaa välineitä siihen, miten pitäisi opettaa. Tämä opinnäytetyö kuvaa havainnollistaen vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentavan koulutuksen erityispiirteitä ja toteutusta. Kun kyseessä on vaikeasti kehitysvammaisen autistinen opiskelija, on opetuksen räätälöinti hänen yksilöllisiin tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin hyvin keskeistä. Kirjallisuudessa on harvoin kuvattu kaikista vaikeimmin vammaisten opetusta, varsinkaan näiden kahden diagnoosin yhdistelmää. On erittäin tärkeää, että tiedostaa mitä kehitysvamma ja autismi on opiskelijalla ja miten se vaikuttaa hänen toimintakykyynsä. Mitä toimintarajoituksia ne aiheuttavat erikseen ja mitä yhdessä. Opiskelijaan tutustutaan

rauhassa ja kokeillaan yhdessä eri keinoin tehtäviä asioita. Tämä tarkoittaa huolellista alkuarviointia. Mitään ei voi olettaa ellei toimintatapaa kokeile useampaa kertaa.

Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää muualla suunniteltaessa vastaavanlaiselle ryhmälle valmentavaa koulutusta. Tarvitaan kuitenkin syvää pedagogista ymmärrystä siitä, mitkä ovat tämän erityisryhmän mahdollisuudet oppia ja haasteet oppimisessa. On osattava nähdä opiskelijan haastavan käyttäytymisen takaa ihminen, jolla on edellytyksiä oppia asioita ja jäsentää sitä kautta käyttäytymistään. Opiskelijan ohjauksen osaamisen haaste on suuri, kuinka mukauttaa ohjausta ja toimintaa siten, että opiskelija saisi suoriutumisestaan onnistumisen kokemuksen.

Tämä opinnäytetyö soveltuu hyvin opetuksen tueksi vaikeasti kehitysvammaisten autistien valmentavaan koulutukseen, koska näkökulma on laaja ja sisältää paljon kuvausta opetuksesta kahdesta eri ääripäästä. Opinnäytetyön tuloksia hyödynnetään opetussuunnitelman kehittämisessä tämän opinnäytetyön ulkopuolella AUKI -koulutuksessa. Tutkijan kokemus AUKI -opiskeluryhmään kuuluvien opiskelijoiden erityispiirteistä ja autismikuntoutusosaaminen on helpottanut prosessia. Tutkija on saanut tutkimuksen tekemisen kautta omaan työhönsä välineitä ja lisäymmärrystä. Haasteelliseksi opinnäytetyön tekemisen on osaltaan tehnyt se, että opinnäytetyö on osa tutkijan työtä. Autismikuntoutuksessa on paljon sellaista käytännönkokemukseen perustuvaa tietoa, jota ei aina ole kirjoitettu tai puhuttu auki. Haasteellista onkin ollut tutkijalle se, että osaisi tuoda kaiken oman hiljaisen tiedon näkyväksi. Tutkijana itse tietää, mitä asiat tarkoittavat ja mistä ne koostuvat, kuitenkin se ei välttämättä lukijalle aukea samalla tavalla.

Rinnekodissa ei ole jatkokoulutusmahdollisuuksia vaikeasti kehitysvammaisille autisteille Rinnekodin peruskoulun loppuessa. Jatkokoulutuksen ja –suunnitelman tekeminen on haasteellista, koska vaikeasti kehitysvammaisille autistisille asukkaille soveltuvia työ- ja päivätoimintoja on hyvin rajallisesti tarjolla. Nämä henkilöt hyötyisivät yksilöllisemmästä toteutuksesta ja pienemmistä ryhmistä. Ryhmässä toimiminen on näille henkilöille haasteellista ja osalle jopa mahdotonta. Peruskoulun loppuessa hyötyisivät nämä vaikeasti kehitysvammaiset autistiset Rinnekodin asukkaat yksilöllisestä kuntoutuksellisesta arkielämän sujumista edistävästä jatkokoulutuksesta. AUKI -koulutuksen pilottihankkeen tulevaisuuden tavoitteena onkin, että tästä koulutuskokeilusta muodostuisi jatkuva valmentava ja kuntouttava koulutus Rinnekodin peruskoulun päättäneille asukkaille. Aluksi suunnitelmana oli vuoden mittainen pilotti

kokeilu, nyt kokeilu on suunniteltu toteutuvaksi kahden vuoden ajan, loppuen joulukuussa 2011.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia, kuinka AUKI -opetuksen toteutus suhteessa opetussuunnitelmaan toteutuu, esimerkiksi tapaustutkimuksen avulla ja opetuksellisen kuntoutuksen vaikutuksista toimintakykyyn ja arjen sujumiseen vaikeasti kehitysvammaisilla autisteilla. Autismikuntoutuksen vaikuttavuuden arviointia ja tutkimusta tarvitaan vaikeimmin hoidettavien osalta. Hoitopäivät ovat kalliita ja kunnat tarvitsisivat näyttöä, miksi se on tarpeen.

Lähteet

- Anttila, Pirkko 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisuus, teos, tekeminen. Akatiimi.
- Avellan, Anne – Lepistö, Tuulia 2008. Varhis. Opas pienten autististen lasten varhaiskuntoutukseen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Ayres, Jean A. 2008: Aistimusten aallokossa. Sensorisen integraation häiriö ja terapia. Juva: PS-Kustannus.
- Case-Smith, Jane- Arbesman, Marian 2008. Evidencebased review of interventions for autism used in or of relevance to occupational therapy. The American Journal of Occupational therapy. July/August. Volume 62. Number 4. 416-429.
- Dalenius, Kristiina – Sirén, Raija 1997. Käpylän malli - aikuisten autistien kuntouttaminen. Nuorten Autistien Kuntoutusprojekti 1992-1995. Helsinki: Yliopistopaino.
- Eskola, Jari – Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani (toim.) – Valli Raine. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Gillberg, Christopher 1999. Autismi ja autismin sukuiset häiriöt lapsilla, nuorilla ja aikuisilla. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Gomez, Caroline R. – Baird, Samera 2005. Identifying early indicators for autism in self-regulation difficulties. Focus on autism and other developmental disabilities. Vol 20, nro 2. 106-116.
- Helsingin diakoniaopisto 2008: Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Opetussuunnitelma.
- Hirsjärvi, Sirkka - Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Kustannus osakeyhtiö Tammi.
- Järvinen, Pertti – Järvinen, Annikki 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.
- Kaski, Markus 2004. Älyllinen Kehitysvammaisuus. Teoksessa Sillanpää, Matti – Herrgård, Eila, Iivanainen, Matti, Koivikko, Matti ja Rantala, Heikki (toim.) 2004: Lastenneurologia. Duodecim. 178-199.
- Kaski, Markus (toim.) - Manninen, Anja - Pihko, Helena. 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: Wsoy.

- Kaski, Markus 2007. Käsitys kehitysvammaisuudesta syvenee – riittääkö kehitysvamma-alan henkilöstön osaaminen. Teoksessa Räisänen, Anja (toim.) – Kaski, Markus – Lehmusoja, Marna. Helsinki: TL-markkinointi. 23- 30.
- Kerola, Kyllikki – Kujanpään, Sari – Timonen, Tero 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. Juva :PS-kustannus.
- Korpela, Raija. 2004. Autismi. Teoksessa Sillanpää, Matti – Herrgård, Eila, Iivanainen, Matti, Koivikko, Matti ja Rantala, Heikki (toim.): Lastenneurologia. Duodecim. 200-212.
- Koskentausta, Terhi – Almqvist, Fredrik 2004. Developmental Behavioral checklist (DBC) in the assesment of pscypathology in finnish children with intellectual disability. Journal of intellectual & Developmental Disability. Vol 29, No. 1, 27-39.
- Lovaas, Ivar O.1993. Minä-kirja. Kehitysvammaisten opettaminen. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Metsämuuronen, Jari 2007. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino.
- Myers, Scott M. – Johnson, Chris Plauché 2007. Management of children with Autism Spectrum Disorders. Pediatrics volume 120, number 5, November. 1162-1182.
- Niemelä, Markku 2007. Kehitysvamma-ala tienhaarassa. Teoksessa Räisänen, Anja (toim.) – Kaski, Markus – Lehmusoja, Marna: Haasteellinen kehitysvamma-ala. Näkökulmia ammatilliseen osaamiseen. Helsinki: TL Markkinointi. 15-22.
- Olney, Marjorie F. 2000. Working with autism and other social-communication disorders. Journal of rehabilitation. Volume 66. Number 4. 51-56.
- Opetushallitus 2000. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ammatillisessa koulutuksessa. Opetussuunnitelman perusteet. Helsinki.
- Raudasoja, Anu 2006. Mitä autismikirjon opiskelijat oppivat valmentavassa koulutuksessa? Helsinki: Tieteellinen tutkimus ORTONin julkaisusarja.
- Schopler, Eric – Lansing, Margaret – Waters, Leslie 1997. Yksilöllinen arviointi- ja kuntoutusmenetelmä autistisia ja kehityshäiriöisiä lapsia varten. III osa. Harjoituksia autististen lasten opettamisessa. Kokemäki: Satakunnan painotuote oy.
- Siekkinen, Kirsi. 2001: Syvähaastattelu. teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Stakes 1995. Tautiluokitus ICD-10. Systemaattinen osa. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Ohjeita ja luokituksia 1995:3.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010-2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:4.
- Tuomi, Jouni - Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Valtonen, A. 2005: Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 223- 241.
- Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Vitanen, P. – Ikonen Oiva. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS. Teoksessa Ikonen, Oiva – Vitanen P 2001: HOJKS. Erilaisia lähestymistapoja. PS Kustannus. Jyväskylä
- Hallituksen esitys HE/36/2010. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100491>>. Verkkodokumentti. Luettu 2.11.2010

Sisällön analyysin polku

PELKISTETTYILMAUS

ALALUOKKA

YLÄLUOKKA

Kommunikaatiota
AAC-taitoja
Painikkeiden käyttöä
Viittomia ja tukiviittomia
Kuvien käyttöä; kuvia
asioista ja henkilöistä
Puhetta, kuvia ja
motoriikkaa suorittamisessa

Kommunikaatiotaitoja ja –
menetelmiä

Sosiaalisia taitoja
Sosiaalisia
arkielämäntaitoja;
tervehtimistä
Itsensä esittelemistä
Minä haluan syödä jotakin,
minä haluan juoda jotakin
ilmaiseminen

Vuorovaikutteisuutta

Vuorovaikutustaitoja
Toisten seurassa olemista
Toisten huomioimista
Odottamista, antamista ja
toisen huomioimista

Sosiaalisuutta ja sosiaalisia
käytöstapoja

Kommunikaatio- ja
vuorovaikutustaidot